

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Typologie ženských postav ve vybraných dílech

K. Světlé, A. Vrbové a H. Malířové

Bakalářská práce

Autor: Jana Hrazdílková
Studijní program: B7310 - Filologie
Studijní obor: Jazyková a literární kultura
Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Kubanová

Zadání bakalářské práce

Autor:	Jana Hrazdílková
Studium:	P16P0041
Studijní program:	B7310 Filologie
Studijní obor:	Jazyková a literární kultura
Název bakalářské práce:	Typologie ženských postav ve vybraných dílech K. Světlé, A. Vrbové a H. Malířové
Název bakalářské práce AJ:	Typology of female characters in selected works by K. Světlá, A. Vrbová and H. Malířová

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zabývat charakteristikou ženských postav v literárních dílech 2. pol. 19. století až 1. pol. 20. století se zaměřením na některé prózy vybraných českých spisovatelek, a to Karolinu Světlou (Frantina a Vesnický román), Amálii Vrbovou, píšící pod pseudonymem Jiří Sumín, (soubory povídek Když vlny opadly a V samotách duší) a Helenu Malířovou (Barva krve a Víno). Pozornost bude věnována nejen důkladnému rozboru daných děl, ale i jejich srovnání. Součástí práce je projekt.

DOLEŽEL, L. Narativní způsoby v české literatuře. Praha: Český spisovatel, 1993. FORST, V. Lexikon české literatury 4/I 4/II, Osobnosti, díla, instituce, S-T, U-Ž. Praha: Academia, 2008. FOŘT, B. Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. LENDEROVÁ, M. K hříchu i k modlitbě, Praha: Academia, 1999. MOLDANOVÁ, D. Na písčítých půdách. České spisovatelky na přelomu 19. a 20. století. Praha: Agentura Pankrác, 2011. OPELÍK, J. Lexikon české literatury 3/ I (M-O) + II (P-Ř). Praha: Academia, 2000.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Kubanová

Oponent: Mgr. Michal Čuřín

Datum zadání závěrečné práce: 30.10.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že tuto bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí práce a uvedla jsem veškeré použité zdroje a literaturu.

V Hradci Králové dne 17. března 2019

Poděkování

Děkuji Mgr. Kateřině Kubanové za vedení, odbornou pomoc a cenné rady při tvorbě bakalářské práce.

Anotace

HRAZDÍLKOVÁ, Jana, *Typologie ženských postav ve vybraných dílech K. Světlé, A. Vrbové a H. Malířové*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019: 57. Bakalářská práce.

Práce obsahuje teoretickou a praktickou část. Jejím cílem je porovnat ženské postavy v dílech Heleny Malířové (*Barva krve, Víno*), Karoliny Světlé (*Vesnický román, Frantina*) a Amálie Vrbové písíci pod pseudonymem Jiří Sumín (soubory povídek *Když vlny opadly, V samotách duší*). V teoretické části se práce věnuje literární postavě, její roli v díle, prvkům, které ji spoluutvářejí, a také aspektům, které mají vliv na interpretaci. Praktická část je primárně zaměřena na interpretaci a zachycení role hrdinek ve vybraných prózách z období druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století. Následuje porovnání jednotlivých knih a také samotných autorek, na závěr je připojena celková komparace vystupování ženských postav v jednotlivých prózách. Součástí bakalářské práce je rovněž popis uskutečněného projektu, viz přílohy.

Klíčová slova

ženská postava, literární postava, literární dílo, autor, interpretace, stereotyp, společnost

Anotation/Abstrakt

HRAZDÍLKOVÁ, Jana, *Typology of female characters in selected works K. Světlé, A. Vrbové a H. Malířové*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University Hradec Králové, 2019: 57. Bachelor Thesis.

The thesis contains theoretical and practical part. This work is focused on comparison of female characters in books from Helena Malířová (Coulour of blood, Wine), Karolina Světlá (Village novel, Frantina) and Amálie Vrbová (In the soul solitude, When the waves fell). In the theoretical part is about literary characters, which deals a literary position, their roles in the books, elements that co-create and aspects which affect interpretation. The practical part is primarily devoted to interpretation the heroines and their role in the prose of the authors from the second half of the 19th and the first half of the 20th century. With regard to individual books and also the authors themselves. The final thesis is focused on mutual comparison of female characters in prose. The bachelor thesis contains a project that is part of the annexes.

Keywords

female figure, literary figure, literary work, author, interpretation, stereotype, community

Obsah

1. Úvod	10
2. Teorie literární postavy.....	11
2.1 Způsoby vnímání literárních postav	11
2.2 Autor	11
2.3 Literární postava	12
2.3.1 Vzhled, role a chování.....	12
2.3.2 Stereotypy.....	14
2.4 Vnitřní a vnější svět	15
3. Helena Malířová	17
3.1 Barva krve.....	18
3.1.1 Pavlinka Stolzová	19
3.1.2 Marie Stolzová.....	20
3.1.3 Ostatní	20
3.1.4 Vztahy hlavních postav	21
3.2 Víno	22
3.2.1 Ada	23
3.2.2 Froninka.....	24
3.2.3 Zorka Veselíková.....	25
3.2.4 Elvíra	25
3.2.5 Helena.....	26
3.2.6 Vztahy hlavních postav	26
4. Karolina Světlá	27
4.1 Vesnický román	28
4.1.1 Jirovcová	29
4.1.2 Rychtářka.....	31
4.1.3 Sylva	33

4.1.4	Vztahy hlavních postav	34
4.2	Frantina	35
4.2.1	Frantina	36
4.2.2	Vztahy hlavních postav	38
5.	Amálie Vrbová píšící pod pseudonymem Jiří Sumín	39
5.1	Když vlny opadly	40
5.1.1	Anastazie Reková	41
5.1.2	Sára Rébová, Pauča a paní domácí	42
5.1.3	Vztahy hlavních postav	43
5.2	V samotách duší	44
5.2.1	Pavla Jodasová	45
5.2.2	Olga	46
5.2.3	Ada Roupová	46
5.2.4	Jena	47
5.2.5	Vztahy hlavních postav	48
6.	Porovnání knih	49
6.1	Barva krve a Víno	49
6.2	Vesnický román a Frantina	50
6.3	Když vlny opadly a V samotách duší	51
6.4	Helena Malířová a Karolina Světlá	52
6.5	Karolina Světlá a Amálie Vrbová	53
6.6	Helena Malířová a Amálie Vrbová	54
8.	Závěr	55
9.	Seznam použité literatury	56
10.	Seznam příloh	57
	Přílohy	58
	<i>Příloha A: Postavení muže a ženy ve společnosti</i>	58

1. Úvod

K tématu mé bakalářské práce mě inspirovala kniha od Vladimíra Kőrnera, *Adelheid*. V próze vystupovala postava Viktora Chotovického, kterého zastínila postava služebné Adelheid. Stála po boku hlavního hrdiny, byla hybatelkou děje a měla velký vliv na celkovou interpretaci. Proto jsem se rozhodla ve své práci zaměřit na ženské hrdinky českých autorek přelomu 19. a 20. století. Vybrala jsem si prózy Amálie Vrbové, písčící pod pseudonymem Jiří Sumín, Heleny Malířové a Karoliny Světlé, ve kterých jsou ženy hlavními postavami.

Cílem mé bakalářské práce je tvorbu jmenovaných tří autorek porovnat, zejména způsob, jakým se svými ženskými hrdinkami pracují v době, kdy byla ve společnosti otázka rovnoprávnosti žen a mužů stále více aktuální. V úvodní části práce se zabývám rolí literární postavy v díle, prvky, které literární postavu vytvářejí, a způsoby její interpretace.

Praktická část obsahuje tři okruhy, které korespondují s jednotlivými autorkami. Pro interpretaci jsem si zvolila prózy *Barva krve* a *Vino* od Heleny Malířové, *Vesnický román* a *Frantina* od Karoliny Světlé a soubory povídek *V samotách duší* a *Když vlny opadly* od Amálie Vrbové. Nejprve věnuji pozornost krátkému shrnutí života autorek a poté i obsahu jednotlivých děl. Následně se zaměřuji na rozbor a interpretaci stěžejních ženských postav, se kterými jsou často spojené i hlavní motivy.

V poslední části své bakalářské práce se na základě vlastní interpretace soustředím na vzájemnou komparaci próz každé autorky a zaměřuji se i na komplexní porovnání všech děl. Součástí práce je také projekt, který je popsán v příloze.

Informace v úvodní části jsem čerpala převážně z publikace Bohumila Fořta a Lubomíra Doležela. V následující části jsem k vytvoření medailonku života autorek využila *Lexikonů české literatury* nebo publikace Dobravy Moldanové *Na písčítých půdách*.

2. Teorie literární postavy

V teoretické části se zaměřím na možnosti vnímání literárních postav v díle. Dále se budu věnovat jednotlivým faktorům, které mají při interpretaci literární postavy vliv na čtenáře. Nejdříve rozeberu vliv autora a poté jednotlivé složky, které vytváří samotné postavy.

2.1 Způsoby vnímání literárních postav

Bohumil Fořt ve své knize *Literární postava. Vývoj a aspekty naratologického zkoumání* mluví o tom, že postavy, ať už ženské, nebo mužské, jsou nedílnou součástí literárního díla a existují dva základní způsoby, jak postavy v literárním díle vnímat. První je vnímání příběhu jako hlavního prvku literárního díla. To znamená, že příběh se vyvíjí určitým způsobem a postavy děj pouze dokreslují. Nemají tedy velký podíl na tom, co se v knize stane. Druhý způsob vykresluje postavy jako hlavní prvek literárního díla, který utváří děj pomocí svých vlastností, úsudků a činností. Vytváří určitou atmosféru a postavy jsou tedy hybatelem děje. Tyto dva způsoby se propojují skrze interpretaci. Čtenář může konstatovat, že se určitá věc stala v důsledku jiné situace a reakce literárních postav. Vliv na literární postavy má děj, minulost postav, vlastnosti, které získaly během svého života, a také samotný vliv, který mají jednotlivé postavy samy na sebe. Faktor, který má na celé dílo největší vliv, je sám autor.¹

2.2 Autor

Autor je nejpodstatnější a nejdůležitější aspekt, který sám rozhodne, co a jak čtenáři ve svém díle zobrazí. Při psaní může mít na tvorbu autora vliv prostředí, ve kterém autor vyrůstá a ve kterém poté dílo vzniká. S tím jsou spojené i politické názory, víra, orientace i přesvědčení. Cokoliv, co během života ovlivnilo autora, může ovlivnit i jeho dílo. Jedna z nejzásadnějších věcí, na které má autor při psaní vliv je vnější a vnitřní pohled.² Záleží jen na autorově úsudku, jakou část z celého literárního díla věnuje vnějšímu popisu. To obsahuje děj, místo, kde se děj odehrává, situaci a jednotlivé role postav. Nebo jak velkou část přenechá vnitřnímu popisu myšlenek,

¹FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008: 14.

² Tamtéž: 48.

pocitů a tužeb hlavních/vedlejších postav. Tento vnější a vnitřní popis má velký vliv na pozdější interpretaci. Autor vylíčením pocitů a myšlení jednotlivých postav dává čtenáři větší možnost utvořit si vlastní názor na knihu a jednotlivé postavy. Také může záměrně zatajit nebo plně nerozvinout některé postavy a dějové linie. Záleží pak na čtenáři, jak tento záměr interpretuje. Autor tedy vytvoří určité prostředí, do kterého zasadí postavy, což je nejpodstatnější prvek celého díla. Jen stěží si dovedeme představit, že vznikne literární dílo, aniž by v něm vystupovala jediná postava.³

2.3 Literární postava

Každá literární postava zaujímá v díle roli, kterou jí určil autor. Bohumil Fořt to vystihuje velmi dobře citací z knihy E. M. Forstera. „Fikční postavy jsou, lidé, jejichž tajné životy mohou být vidět, my jsme lidé, jejichž tajné životy být vidět nemohou.“⁴ V knize se můžeme setkat s postavami, které se liší pohlavím, vzhledem, postavením, charakterem, chováním, mluvou i uvažováním.

2.3.1 Vzhled, role a chování

Vzhled, role a chování literárních postav jsou při interpretaci propojené a vážou se k nim i určité stereotypy. Vzhled literární postavy na první pohled není to nejdůležitější, co rozhoduje, jaký postoj zaujme čtenář k postavě a jak ji bude interpretovat. Vzhled v sobě skrývá ale víc, než je zřejmé. Rozhoduje totiž o sociálním i společenském postavení, kterou postava v díle má. Tím určuje roli literární postavy. Ovlivní chování, mluvu, charakter i celkový vliv postavy na děj. Vzhled, jaký autor určí jednotlivým literárním postavám, tedy určí i celkový vliv literární postavy na vývoji příběhu i na ostatní postavy. Pokud je mužská postava popsána jako urostlý, pohledný mladík se spisovnou mluvou, zaujímá zřejmě roli městerského pána. Naopak, pokud je popsán jako starší muž, který nosí otrhané oblečení, je zanedbaný a opilý, pravděpodobně se bude jednat o roli žebráka. Toto je přesný příklad stereotypů, kterými se budu zabývat v pozdější kapitole. Od určitého vzhledu očekáváme určitou roli. Čím rozsáhlejší je dílo, tím víc může mít postava rolí. Od těchto rolí čekáváme určitý vývoj a dopad na děj. Může být pozitivní, což vede ke zlepšení situace. Nebo může být negativní, což

³ Tamtéž: 75.

⁴ Tamtéž: 17.

většinou způsobí v ději zápletku a zhoršení situace. Tímto zhoršením/zlepšením je vždy někdo zasažen. Postavy v díle pak podle předurčených rolí reagují na vzniklé situace a na ostatní postavy v ději. Chování postav se může díky konfrontaci jednotlivých postav navzájem kdykoliv změnit. Tím získá postava i novou roli.⁵

V díle je také důležitá role vypravěče. Toho můžeme oddělit od postavy s tím, že postava nenesе žádné znaky svého autora. To ve své knize popisuje Bohumil Fořt jako *Názor* a *Filtr*. *Názor* v podstatě odděluje vše, co je v díle spojené s vypravěčem. Psychologické, sociologické i ideologické větvení. *Filtr* obsahuje vše, co je součástí postavy. Jsou to emoce, postoje nebo vzpomínky. Je těžké odhalit, co všechno je součástí role postavy (*Filtr*) a co pochází od role vypravěče (*Názor*).⁶

Skrze vypravěče ale poznáváme svět, ve kterém se postavy pohybují. Osobní vypravěč představí postavu, její psychologické a duševní postoje. U ostatních postav mu to však zůstává skryto. Pak můžeme říct, že vypravěč do postavy promítá své osobní zkušenosti a názory a má v díle privilegované postavení.⁷ Subjektivní vypravěč přesunuje pozornost z postavy na postavu. A privilegované postavení se přesouvá ke čtenáři.⁸

Díky tomu, že každá literární postava má v literárním díle určitou roli, mluvíme o postavách jako o normálních a reálných lidech. Rozebíráme jejich životy. Snažíme se pochopit jejich činy a jednání, bavíme se a přemýšlíme, proč a co udělali tak, jak to udělali. Když postavy rozebíráme, používáme metaforická slova. Postavy někde žijí, i když víme, že skutečně nežijí.⁹

⁵ Tamtéž: 25–27.

⁶ Tamtéž: 51–52.

⁷ DOLEŽEL, Mojmir, *Narativní způsoby v české literatuře*. Praha: český spisovatel, 1993: 62.

⁸ Tamtéž: 60–62.

⁹ FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008: 56.

Chování se velmi často připodobňuje reálnému životu. Z toho také vyplývá, že interpretace postav by neměla být založená jen na tom, jaký vliv na ně má děj, okolní postavy a jejich vzájemné vztahy. Také by měl být do interpretace zahrnut motivační aspekt. Jedná se o individuální aspekty postav:

- víra,
- přesvědčení,
- touhy,
- cíle,
- záměry.¹⁰

2.3.2 Stereotypy

Stereotypy jsou součástí nepřímé reprezentace, která obsahuje:

- vzhled postavy,
- role postavy,
- jednání a promluva postavy,
- omezení a očekávání čtenáře,
- asociace čtenáře, kdy si u jména vybaví někoho známého.

Všechny tyto aspekty mají vliv na interpretaci literární postavy.¹¹ Zároveň jsou se všemi těmito aspekty spojené stereotypy. Ty se v literárním díle nejvíce projevují u role postavy, která ve čtenáři vyvolá určité očekávání. Role jsou celkově rozdělené na dva základní typy. Jsou to role veskrze pozitivní:

- matka/babička,
- dítě,
- syn,
- dcera

a negativní:

- macecha,
- milenec/milenka,
- vrah/zloděj.

¹⁰ Tamtéž: 34–35.

¹¹ Tamtéž: 66–68.

U role matky nebo babičky očekáváme, že bude milující, ochranná, laskavá, ochotná, obětavá a také moudrá. Opakem je role macechy, která je většinou zlá, zákeřná, zlomyslná a falešná. Další častou rolí je role dítěte. To je ve většině literárních děl popisované jako nevinné a nezkušené. Čtenář je vůči němu shovívavější a této postavě promine téměř cokoli. Vnímání role milenky/milence podléhá čtenářovým zkušenostem a tomu, jak autor tuto roli pojme. Tato postava je velmi často vnímána jako negativní postava, která vnáší do vztahů chaos a nenávist.¹²

Od role dcery se očekává, že zůstane doma, aby pomohla rodičům s chodem domácnosti, naučí se veškeré ženské práce a zaměří se na výchovu dětí. U syna se naopak očekává, že opustí rodinu a sleduje své vlastní cíle. V každém díle jsou také čistě záporné role, často vrah nebo zloděj. Jsou to postavy kruté, chamtivé a vychytralé. Pokud je s těmito stereotypy obeznámen i autor, má možnost překvapit čtenáře a z vlivu stereotypů se vymanit.

2.4 Vnitřní a vnější svět

Vědomí je další složkou literární postavy. Každá událost v díle je vnímána skrze literární postavu. Ta má vnější i vnitřní typy vlastností. Jsou to:

- vnější
 - mluvení,
 - gesta,
 - výraz tváře,
- vnitřní
 - emoce,
 - myšlení,
 - postoje.

Pokud autor vylíčí vnitřní i vnější stránku postavy, bude interpretace jiná a ovlivní ji, pokud budeme jako čtenáři vnímat i smýšlení postavy.¹³

¹² Tamtéž: 84.

¹³ Tamtéž: 18.

S tím souvisí i fokalizace, což je úhel pohledu, kdo ve vyprávění vidí, kdo vnímá a kde je střed vnímání. Projevuje se skrz postavu vypravěče. Děj se může odvíjet skrze literární postavu, která popisuje i vnitřní vnímání světa. To ovlivní čtenáře a ostatní literární postavy jinak, než když zůstane vnitřní složka skrytá.¹⁴ Pak je čtenář obeznámen jen s vnějším světem díla, neví téměř nic o psychologii postav. Neví, co si postava myslí. Ví pouze to, co postava dělá. Pokud je v díle kombinace vnitřního i vnějšího světa postav. Může čtenář sám posoudit, jak velkou úlohu má jaká postava v díle. Jak moc se podílí naději, jeho vývoji nebo dopadech dění. A na tom, jaký vliv mají postavy samy na sebe.¹⁵

¹⁴ Tamtéž: 42.

¹⁵ Tamtéž: 44–46.

3. Helena Malířová

Helena Malířová se narodila 31. října 1877 v Praze. Základní vzdělání získala v klášterní dívčí škole (což se odrazilo i v její tvorbě, například v knize *Barva krve*). Svého muže, Jana Malíře, potkala, když ji její sestra seznámila s anarchistickými literáty, kteří se sdružovali kolem S. K. Neumanna. V 60. letech se věnovala publicistice a přispívala do *Květů* nebo *Lumíru*.¹⁶

Malířová se ve svém díle věnovala etickému postoji a emancipaci. Nejvíce řešila vztahy mezi ženou a mužem. V raných prózách *Lidské srdce* a *Křehké květiny* se zamýšlela nad absencí lásky mezi lidmi. Později se kromě zachycení měšťáckého životního stylu stává hlavním motivem její tvorby touha ženy po stálém citu, ze kterého se již není třeba žádným způsobem vykupovat, jako např. ve *Víně*. Postupně se propracovala k prózám, které zobrazovaly cestu emancipované ženy z měšťáckého prostředí, která se oprostí od pout manželství, např. *Barva krve*. Malířová psala také pohádky, už v dětství je vymýšlela pro mladší sestru Růženu. V knize *Neviditelné království* spojila jejich tradiční pojetí s výchovnými prvky a v sociálním duchu porozumění mezi chudými a bohatými.¹⁷

V roce 1913, už po smrti jejího manžela, žila ve Vídni, kde se seznámila s Ivanem Olbrachtem. Díky jeho vlivu vstoupila do sociálně demokratické strany a přispívala do *Dělnických listů*. Po třech letech se společně vrátili do Prahy a od roku 1920 žili u Antala Staška, otce Ivana Olbrachta. Tento vztah působil na její další prózy, kde zkonkretizovala pohled na společnost a válečné situace, který na její hrdinky působil. Cesty Ivana Olbrachta a Heleny Malířové se rozdělily v roce 1935. Některé publikace uvádějí, že se stala jeho manželkou, ale úředně manželský stav nikdy nenaplnily.¹⁸

Během svého života se nevěnovala jen spisovatelské činnosti. Také vyučovala hru na klavír, doprovázela hrou němé divadlo a překládala knihy z bulharštiny, němčiny a francouzštiny. Často cestovala a navštívila Francii, Belgie, Španělsko i Německo. V pozdějších letech se u ní objevila srdeční choroba, na jejíž následky zemřela 17. února 1940 v Praze.¹⁹

¹⁶ OPELÍK, Jiří, *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2000: 74.

¹⁷ Tamtéž: 75.

¹⁸ Tamtéž: 74.

¹⁹ Tamtéž: 76.

3.1 Barva krve

Kniha je rozdělena na dvě části. První část je nazvaná *Barva krve*. Děj má ze začátku rychlý spád. Začíná svatbou Karolin z rodiny Nešporů, která si bere Hanse Rückera. Manželství zprvu není příliš šťastné. Karolin dvakrát potratí a po prosbě svého bratra si osvojí neteř Paulinku. Ta v rodině zůstává pár let, ale v době, kdy Hans Rücker onemocní, je poslána pryč. V ději je později řečeno, že se brzy po odchodu z rodiny Rückerů provdala za Václava Ejema. Po uzdravení manžela Karolin opět otěhotní a narodí se jí dcera Pavlinka. Za dceru byla Karolin obdařená granátovým křížkem, který v knize symbolizuje bojovnost a sílu. Pavla dospívá a po smrti otce se s matkou rozhodnou žít chvíli na venkově. Tam poznává svého muže Elvíra Stolze, který zastává funkci lesního rady. Sbližují se ve chvílích, kdy Stolz bere Pavlu s sebou do lesa a učí ji střílet, aby se mohla další rok zúčastnit honu.

Po svatbě své dcery se Karolin vrací do Prahy a po nějakém čase umírá. Pavla zůstává na vesnici a stejně jako její matka je zklamaná tím, co manželství přináší. Kvůli laskavosti svého muže ale nedává nic najevo. Rodinou pohodu naruší synovec Gaston, který se do Pavly zamiluje. Zlom v manželství nastává ve chvíli, kdy si Gaston a Pavla vyjdou do lesa, ale nestihnou se včas vrátit domů, protože je zastihla bouřka. Manžel Pavly zuří a od té chvíle se z něj stává surovec. Proto se Pavla rozhodne s Gastonem odejít. Když na to její muž v den honu přijde, nařkne ji, že je mu nevěrná, a ta ho v návalu zlosti zastřelí. Je zatčena a nejprve odsouzena k smrti. Nakonec získává milost a trest se jí zmírní na 15 let vězení. Pavla ve vězení zjišťuje, že je těhotná a doufá, že jí trest bude odpuštěn. V den porodu umírá a první část končí rozhovorem Marie (dcery Pavly Stolzové) a Jardy, který probíhá v Praze v rodném domě Pavly Stolzové.

Následuje druhá část s názvem *Dědictví*. Tady se děj postupně odkloní od příběhu postav a zaobírá se spíše dělnickým hnutím a první světovou válkou. Přesto se dozvídáme, že Mária (Marie) je dcera Pavly Stolzové. Jako malá vyrůstala v klášteře, ze kterého si ji vzala do péče její teta, Pavla Ejemová. Mária chodí do školy a zvyká si na život mimo zdi kláštera. Po nějakém čase se k ní donese zpráva, že její matka byla vražedkyně. Mladá dívka se snaží najít pravdu u své pěstounky, ta jí však odmítá cokoli říct. Proto se obrátí na Katynku, která se proplétá celým dějem. Ani u ní ale nezíská odpovědi, které hledá. Proto se vydá do patologického ústavu vedle rodinného domu, kde se dozvídá, že tam skutečně žila žena, která zabila svého muže. Celou

pravdu Márince sdělí až Gaston, za nímž se vydá do Paříže po smrti tety Pavly, společně se svojí kamarádkou Andou Žákovcovou. Před odjezdem si sice padne do oka s bratrem Andy, Jardou, avšak v Paříži udržuje milenecký vztah s Gastonem. Když se po čase vrací do Prahy, pracuje jako švadlena v domácnostech a vzpomíná na svou první lásku. Dále už je osud Márinky vyličený jen zběžně. Na schůzích sociálních demokratů se s Jardou Žákovcem opět shledává. Rozhodnou se spolu bydlet a jsou šťastní do doby, než nastane první světová válka. Jarda je povolán do války a Márinka zůstává v Praze. Během války porodí syna, ale nechává ho v Praze a odjíždí za Jardou do Ruska. Tím kniha končí.

3.1.1 Pavlinka Stolzová

Pavlinka Stolzová je jediná postava v celém příběhu, kterou můžeme poznat lépe. Součástí její výchovy je naplňování tradičních úkolů ženy v domácnosti. Její osobnost ale skrývá i tvrdohlavost a nespoutanost ženy, která má stejná práva jako muž. Už v mládí nesouhlasí se zavedenou zvyklostí, která určuje sňatek podle společenského postavení.

Po smrti otce, kdy s matkou odjíždí na venkov, dostává prostřednictvím lesního rady šanci projevit svou nespoutanou osobnost. Lesní rada Stolz ji učí střílet a nakonec si ji vezme. Pavlinka s ním chodí do lesa na hon, což není zvykem a lidé se nad tím pozastavují. Její manžel dokonce zastává názor, že žena nemá stát u plotny. Pavla sice má bojovného ducha, ale v některých situacích, převyšuje bojovnost vychování.

„Stolz zívá: ‘No, půjdeme spat.’ Vstal a na odchodu ještě rozvážně dodal: ‘Já, Gastone, souhlasím se státníky, kteří vůbec ve světovou válku nevěří. Ale i kdyby k ní došlo, budou to hranice německo-francouzské, o které vznikne spor. Dobrou noc! Pavlo, pojď!’

Gaston žasl: ‘Ale vy tu, lidé, chodíte se slepicemi spat!’ a pohled, vržený na Pavlu, vyjadřoval posměch i soucit: ‘Pán poroučí, žena poslouchá.’“²⁰

Nakonec u Pavlinky její hrdost a bojovná povaha zvítězí. Zapříčiní to její manžel, který ji sice zprvu miloval, ale po nějakém čase, když ji začne podezřívát, že ho chce opustit, se změní v násilníka a hrubiána. Vyvrcholení celé situace přichází ve chvíli, kdy jdou manželé na hon. Stolz objeví dopis s instrukcemi pro Pavlu, která má v plánu utéct

²⁰ MALÍŘOVÁ, Helena, *Barva krve*. Praha: Československý spisovatel, 1959: 104.

s Gastonem. Stolz se rozzuří a vytkne Pavlince, že je mu nevěrná. Nastává zlom, kdy u Pavlinky převládne její prudká povaha a svého muže v návalu zlosti zastřelí. U soudu svůj čin nepopírá, ale nevnímá ho jako hřích.

Chápání hříchu z pohledu Pavlinky je další záležitostí, kterou kontrastuje s ostatními ženskými postavami. Vraždu, kterou spáchala, nepokládá za těžký zločin. Jako týraná žena měla přeci právo se bránit. Jediný hřích, ke kterému se přiznává a opravdu ho lituje, je z dětství, když jí maminka chtěla připnout na krk granátový křížek, ale Pavlinka ho odhodila a opovrhla jím. Pro maminku Karolin byl křížek ta nejcennější věc, kterou měla, protože pro ni symbolizoval život Pavlinky, jediného dítěte, které přežilo. To, jak moc Pavlinka tímto činem své matce ublížila, si uvědomuje ve chvíli, kdy Karolin skončila v nemocnici. Granátový křížek je symbolem síly a bojovnosti a v knize je v této spojitosti zmíněn několikrát.

3.1.2 Marie Stolzová

Marie (v knize převážně Mária) se jeví jako druhá nejdůležitější ženská postava. Bohužel se o ní nedozvídáme o moc víc než o ostatních ženách v knize. Byť byla součástí celé druhé poloviny románu, sledována byla především situace před a během první světové války. Osobnost, kterou Mária mohla představovat, zůstala tedy nerozvinutá. Jediné, co se o ní dozvíme, je to, že v sobě měla hrdost, jako její matka. Ta se prokázala, když jí Gaston řekl, že odjíždí na dovolenou s matkou, ale že se můžou vidět, až se vrátí. Mária byla zklamaná z jeho chování, ale nedala mu nic znát, s hrdostí mu řekla, že už dál jeho milenkou nebude, a krátce poté odjela z Paříže zpět do Prahy. Byla pilná, spravedlivá a bojovná.

3.1.3 Ostatní

V knize vystupovalo mnoho ženských postav, které měly určité role. Karolin Nešporová se v mládí provdala za Hanse Rückera. Dvakrát potratila, poté se ujala své neteře Paulinky Nešporové (později Pavly Ejemové), která ale v rodině nezůstala dlouho. Nakonec se Karolin narodila dcera Pavlinka Rückerová (později Stolzová), která se stala hlavní postavou celé knihy. Dále se v příběhu objevuje výraznější postava Pavly Ejemové, která si v druhé části knihy osvojila dceru Pavlinky Stolzové, Mária Stolzovou. Detailnější informace se o ní ale nedozvíme. Nakonec se celým příběhem

proplétá postava služebné Katynky. Ta sloužila v domě matky Karolin Rückerové. V průběhu děje se podílela na přípravě křtin a svateb. V druhé části knihy se vídala s Pavlou Ejemovou a potkala se i s Mária Stolzovou, která se k ní přišla vyptávat na své rodiče.

3.1.4 Vztahy hlavních postav

V knize *Barva krve* jsou vztahy hlavních postav popsány velmi stroze. Matka vychovává dítě – dívku - kterou provdává. Svatbou se dívka oddělí od rodiny a děj se přesouvá do nové domácnosti. Tímto způsobem jsou v knize popsány dvě generace. Vztahy Karolin Rückerové (matky Pavlinky Stolzové) a jejího manžela se příliš nerozebírají. Můžeme říct, že v manželství zažili nevěru i odpor jeden k druhému, ale nakonec došli ke smíření. Oba dva se spolu naučili žít a manželství bylo nakonec harmonické. Vztah Karolin a její matky v příběhu není vylíčen.

Postava, u které můžeme sledovat nějaké vazby, je Pavlinka Stolzová. Z ženských postav, které se v díle objevily, je jediná, která vystoupila do popředí. Chovala úctu ke svým rodičům, ale nejvíce si cenila pocitu svobody. Manželství jí nebylo příjemné, ale snažila se vše snášet kvůli lásce svého manžela. Poté, co se její manžel změnil, změnily se i city Pavlinky. Jediné, co ke svému muži cítila, byl odpor. Ačkoli nechtěla děti, mateřská láska se stala nejsilnější vazbou, kterou pocítila. I ve chvíli, kdy je odsouzená na 15 let vězení se cítí šťastná, protože čeká dítě. Bohužel krátce po porodu umírá a její smysl života zůstává nenaplněn.

Tím se děj přesouvá na její dceru Marii a kmotru Pavlinku Ejemovou. Marie byla své tetě vděčná, že si ji vzala z kláštera do péče, ale necítila k ní silnou vazbu. Po tetině smrti odjíždí do Paříže, kde se stává milenkou svého bratrance Gastona. Když se dozví, že je pro něj jen povyražením, zasáhne jí to a vrací se zpět do Prahy. Tady se shledává s Jardou Žákovcem, svou první láskou. Tento vztah je popsán jako období štěstí před válkou. Poté je za první světové války od svého milého oddělena a zůstává jí jen dítě. Marie své dítě miluje, ale veškeré vztahy jsou zastíněny situací v Praze. Na konci knihy se dozvídáme, že k Jardovi má silnější citové pouto, než ke svému dítěti, protože za ním odjíždí a syna nechává v Praze v opatrovnictví.

3.2 Víno

Hlavní dějová linie sleduje postavu Ady (Adély), mladé venkovanky, která se dostane do prostředí emancipovaných žen. Ve svých 18 letech odjíždí z rodinného statku, Pajasanky, do Prahy, ke své tetě Elvíře. Rodiče jí tam posílají, aby se seznámila se svým budoucím mužem, nevlastním bratrancem, Milošem. Adě namluví, že jede za svojí tetou, aby se naučila chovat jako dáma. Elvíra je zpočátku nadšená, že bude mít Adu u sebe. O svého syna přišla a její nevlastní syn Miloš nemohl vynahradit její touhu po dceři. Ada ovšem nesplňuje ideální představy své tety a schází se s emancipovanými ženami, z nichž mnohé studovaly na Minervě, prvním dívčím gymnáziu. Elvíra nesouhlasí s názory Ady a po chvíli ji Ada přestane zajímat. Ada se vyhýbá alkoholu a jako emancipovaná žena se odmítá vdát. Za svůj pobyt v Praze se několikrát setká i s Milošem, do kterého se zamiluje. Ten ale váhá, jestli si chce Adu vzít. Přes veškerá varování žen, které Miloše znaly, Ada podlehne Milošově kouzlu a stráví spolu noc. Poté Miloš souhlasí, že si Adu vezme, ale ke sňatku nedojde. Ada odchází k přítelkyni Zorce Veselíkové, které se svěří, že otěhotněla, a která Adě pomůže vyrovnat se s potratem. Zanedlouho se Ada vrací na Pajasanku, kde se zotavuje z potratu, krátce na to odchází do školy. Tam se seznamuje s Julií, se kterou si po škole otevírají zahradnictví. Ani tam ale Ada není šťastná a tak odchází navštívit rodiče. Ti se jí svěří s finančními problémy, které mají kvůli jejímu bratrovi Vincentovi. Ada odchází do Prahy, aby navštívila svého bratra. Zaplatí za něj dluhy a snaží se ho přesvědčit, aby žil spořádaný život. Závěrem se Ada nechává zaměstnat na Malonyi, kde se setkává s Mirkem. Ten se i přes své přesvědčení do Ady zamiluje. Ta ho odmítá a tak Mirko odchází na vojnu. Na jeho místo na Malanoyi nastupuje Petr, který kdysi sloužil na Pajasance. Mirko a Ada se znovu setkávají při slavnosti vinobraní. Večer končí tím, že Mirko ze žárlivosti Adu postřelí, protože ta věnovala svoji pozornost Petrovi. Příběh končí příjezdem Vincenta Maška, otce Ady, na statek, kde žije Ada s Petrem, kterého si po smrti jeho manželky vzala.

V příběhu se prolíná více dějových linií, které se týkají dalších ženských postav, které spoluutváří celý příběh. S Adou, která se chce stát emancipovanou ženou, kontrastuje její matka Froninka, která je zpátečnická a zastává veškerou práci na Pajasance. Nejdříve tam pracovala jako služebná a ani po svatbě s Vincentem Maškem, Adiným otcem, se to nemění. Další, kdo s Adou kontrastuje, je postava tety Elvíry. Ta se obklopuje vybranější společností a zastává názor, že si má žena najít muže, založit rodinu a užívat si života. Sama měla mnoho milenců a nechtěla si přiznat, že ji mládí už opustilo. Dále se v příběhu setkáváme se Zorkou Veselíkovou, která vypráví svůj životní příběh a vystupuje v díle jen v jedné části, stejně jako Helena, nevlastní sestra Ady, jež se v příběhu objevuje na začátku. Je to dcera Vincenta Maška z prvního manželství. Její matka byla alkoholička a skončila v sanatoriu. Tam se ocitne i Helena poté, co zjistí, že už nemůže mít děti. Uvěří tomu, že je pro manžela přítěží a chce spáchat sebevraždu. Když se ze sanatoria ke svému muži vrací, sebevraždu nespáchá, ale umírá velmi brzy. Ada, Froninka, Elvíra a Zorka jsou postavy, se kterými se čtenář seznámí nejbližší. Každá z těchto žen zastává jiný názor na život, a proto jsem svoji interpretaci zaměřila na ně.

3.2.1 Ada

Ada je hlavní postavou příběhu, kde je ústředním tématem emancipace žen. Představuje bytost, ve které se mísí část nové doby, kdy ženy začínají být samostatné a emancipované, a část staré doby, kdy se ženy vdávají do výhodných manželství, rodí děti a starají se především o svůj zevnějšek.

Ada vyrůstala na Pajasance, která zásobovala tři trhy: zelinářský, ovocnářský a květinový. Protože její matka Froninka byla na Pajasance dříve děvečkou a stejnou práci zastávala i po svatbě, měla v sobě Ada silně zakořeněné staré tradice. Od narození ale v sobě měla Ada také hrdost, která jí pomáhala odpoutat se od prostého údělu ženy. Ve svých 18 letech se potkala s Olgou Hlaváčovou a ta ji ihned zaujala svými novodobými názory na postavení a povinnosti moderní ženy. Od té chvíle se Ada toužila takovou moderní ženou stát.

Z výše uvedených ženských postav měla Ada nejdál ke své tetě Elvíře. Nelíbila se jí její marnivost a arogance. Elvíra si myslela, že jí Ada nahradí dceru, kterou nikdy neměla, ale to se nestalo. Elvíra nesouhlasila s názory Ady. Emancipaci a feminismus

zavrhovala. A zavrhovala po chvíli i Adu, která i přes nesouhlas Elvíry chodila na přednášky o alkoholismu a stýkala se s emancipovanými ženami (Olga Hlaváčová, Zorka Veselíková). Společnost, do které ji zprvu Elvíra brala, Adu zesměšňovala. Proto se svojí tetou Ada nenechala příliš ovlivnit a z jejích názorů si pro svůj život nevzala nic.

V Adě se nejvíc prala láska k rodnému domovu a nezávislost, kterou nabízelo postavení moderní ženy. Z pohledu moderní ženy zastávala názor, že se vdá jen proto, že měla ráda děti. Také říkala svojí mamince, aby se nestrojila usedle, protože je mladá a krásná. A v neposlední řadě se zastala své tety, Betty Kačabové, která přišla žádat svého bratra o zajištění jejího dítěte. Ale proti těmto názorům vystupuje doba a kořeny, které v sobě Ada má hluboko zakořeněné. Ada si přeje být emancipovanou a silnou ženou, ale pochybuje o sobě. Říká, že je hloupá venkovanka. Také se v ní pere názor, kdy by žena měla poslouchat muže, což je dokázané v následující ukázce.

*„Miloš byl však neúprosný. Prohlásil, že půjdou domů. A jí se teď právě nechtělo! Ale co měla dělat? Miloš platil. Měl v kapse mnoho zmuchlaných papírových pětek i desítek. Hodil je na stůl. Číšník počítal, a Miloš se k němu naklonil. Něco mu šeptal. Ada zaslechla „zatelefonujte“, a slyšela i číslo. Nebylo to však číslo jejich bytu. Číšník šel k telefonu a vrátil se: „Pan lékárník prosí...“
„Tak, Ado, jdeme!“ poručil Miloš vladařsky, a ona bez odmluvy vstala. Ale nohy se jí třáslly.“²¹*

Nakonec Ada v životě našla rovnováhu a měla v sobě jak moderní, tak starou dobu. Usadila se, vzala si muže, který měl dvě děti z předchozího manželství. Společně podnikali na statku a zároveň vedli spokojený rodinný život.

3.2.2 Froninka

Postava Froninky je jednou z méně výrazných postav v příběhu. Zobrazuje a zastává úlohu zpátečnické ženy. Nejprve je na Pajasance služkou. Když se pak stane paní domu, vymění ostatní sloužící, aby jí nikdo nepřipomínal a nevyčítal její minulost, ale sama dál vykonává práci děvečky jako dřív. Nikdy se přitom nestala velkou dámou, a tak ani její dcera neměla to správné vychování dámy. To, že se Ada nechtěla vdávat nebo se považovala za rovnocennou svému bratrovi, považovala Froninka za nevídané.

²¹ Tamtéž: 156.

3.2.3 Zorka Veselíková

Kromě Olgy Hlaváčové, která Adu upozornila na přednášky a přivedla ji do společnosti emancipovaných žen, je Zorka Veselíková jedna z mála, se kterou se lze v příběhu více seznámit. Zorka nepatřila vždy mezi emancipované ženy. Když se snaží Adu varovat před Milošem a rozmlouvá jí jejich sňatek, vypráví jí svůj příběh. Dříve byla vdaná, ale dvakrát potratila. Také v té době potkala Miloše, který ji sváděl, ale když za ním přijela do Prahy, už se o ni nezajímal. Zároveň ho viní z toho, že se naučila pít. Nakonec se osamostatnila a od svého muže odešla, protože ho přistihla s jinou ženou. Zorka nevystupuje v celém díle, ale jen v části, kde už Ada strávila noc s Milošem, ale pořád doufá, že si ji vezme. Ada nejdřív brání Miloše, ale nakonec z tohoto snu vystřízliví a odchází od své tety Elvíry právě k Zorce, která jí nabídne útočiště. Také Adě pomáhá vypořádat se s potratem.

3.2.4 Elvíra

Elvíra je příkladem ženy, která pokládá emancipaci za hloupost a nesouhlasí s ničím, co by s tím mohlo být spojené. Jeví se jí to zbytečné a nesmyslné. Přesto není jako matka Ady. Froninka byla vesničanka, Elvíra byla dáma z velkého města. Čím víc jsem se seznamovala s postavou Elvíry, tím víc naplňovala představy ironického významu slova dáma. Z milé a hodné tetičky, která je ochotná zušlechtit Adino chování, se vyklubala sebestředná žena, která je zahleděná jen do sebe. Ani její mrtvý syn pro ni nebyl víc než její mládí, krása a atraktivita. Pozornost a obdiv mužů jsou pro ni vším. Často vzpomíná na své milence, mezi které patřil i Adin otec. Ve společnosti se snaží být provokativní a doslova hltá veškeré poklony, které nejsou vždy upřímné.

„Ani za půl století se ještě nenabažila svého obrazu!

Ada...? Ech, byla to chvíle slabosti a klamu, zdálo-li se jí, že potřebuje u sebe mládí, že prázdné místo v jejím srdci volá po dceři! Ne! Ne! Jen mužské mládí bylo vždy mou touhou a radostí, jen jeho teplo dovedlo vyplnit celou mou bytost! Nebyl mi ani syn nikdy milejší a bližší – oželela jsem ho... Oči v zrcadle se rozhořely vzdorným vytržením. Nejsem z rodu slepic. Jsem věčná láska pohlaví, Venuše je má paní! Její službě jsem se oddala od okamžiku, kdy ona zažehla mé ženství!“²²

²² MALÍŘOVÁ, Helena, HOLUB, Dalibor, *Vino*. Praha: Mladá fronta, 1957: 174.

3.2.5 Helena

V příběhu vystupuje také sestra Ady, Helena. Měly stejného otce, ale jinou matku. Čtenář se s Helenou seznámí v době, kdy je z ní nemocná žena, která trpí, protože nemůže mít vlastní děti. Dokonce kvůli tomu chce spáchat sebevraždu. Není moc hezká, bez vitality. Vnímala jsem ji jako protiklad Ady. Paradoxem bylo, že z celé rodiny měla Helena ráda právě jen Adu. Také ji prosila, aby si po její smrti vzala jejího manžela, protože je to hodný člověk a zaslouží si ženu, která mu může porodit děti. Ada to Heleně sice slíbí, avšak dané slovo nesplní.

3.2.6 Vztahy hlavních postav

Hlavní postavou v knize *Vino* je Ada Mašková. V příběhu sledujeme její proměnu, kdy se z naivní dívenky stává emancipovanou ženou. V průběhu děje se projevují její různorodé vztahy k lidem s odlišnými názory a charakterem. Vztahy s kamarády, příbuznými, dokonce i s jejím manželem však nejsou v knize nijak zvlášť propracované. Jednu z výjimek představuje vazba na její rodiče. Jejich vzájemný vztah je nejvýraznější na začátku. Postupem času je upozaděn, protože se Ada chce osamostatnit a spoléhat výhradně sama na sebe. Přesto se k rodině v průběhu děje vrací několikrát, dokonce i na samém konci, a proto je rodinné pouto nejpevnějším a jediným nenarušeným vztahem.

Kromě nejbližší rodiny se Ada seznamuje se spolkem emancipovaných žen. Zprvu je naznačeno pouto k Olze Hlaváčové. Ta přiměje Adu, aby od rodiny odešla do Prahy. Tím ale vzájemná vazba končí a pokračuje jen v náznacích. V polovině děje se objevuje postava Zorky Veselíkové, se kterou se Ada přátelí delší dobu. Sblíží se natolik, že u ní Ada stráví část svého pobytu v Praze. Obě spojuje postava Miloše, který si zahrával s jejich city. Ada s ním dokonce otěhotní, ale následně se rozhodne pro potrat, který důvěrný vztah mezi těmito ženami ještě prohloubí. Obě dvě spolu tráví nějaký čas i na Pajasance, kam se Ada vrací. Nakonec avšak i Zorka z Adina života mizí.

Vztah s Milošem i s tetou Elvírou je zprvu intenzivní, ale postupně bledne. Ada se vroucně snaží oběma zavděčit. Teta Elvíra nesdílí stejný názor na emancipaci jako Ada, což je rozdělí. Miloše, kterého milovala a kterého si měla vzít, opouští poté, co zjišťuje, jaký je člověk.

4. Karolina Světlá

Karolina Světlá, vl. jm. Johanna Rottová, se narodila 24. února 1820 v Praze. Provdala se za svého učitele Petra Mužáka. Podle jeho rodné obce si změnila své příjmení na Světlá, křestní jméno Karolina převzala od své neteře.²³

Její dílo bylo v 60. až 80. letech 19. století považováno za náročnou a ambiciózní prózu, která převyšovala nejen ženské, ale také mužské autory. Její tvorbu ovlivnil a výrazně inspiroval život v Podještědí, kde se zotavovala z nervového zhroucení po smrti své dcery v roce 1853. Světlá psala prózy, romaneta, povídky i publicistické žánry. Knihy je možné rozdělit do dvou tematických okruhů. Prózy, které se odehrávají v pražském prostředí, a prózy odehrávající se převážně na vesnici. Ve svých dílech zobrazuje sociální situace, zdůrazňuje mravní zásady, do popředí staví jedince, zejména ženy, v rozporu se společenskými konvencemi a zaznamenává důsledky těchto konfliktů. Její dvě díla z 60. let, *Kříž u potoka* a *Vesnický román*, se rovnaly evropsky proslulým autorkám (George Sandové nebo George Eliotové) a Světlá se díky nim zapsala do dějin české literatury. Postupem času Světlá propracovává svá díla a stupňuje pojetí emancipačního ženského charakteru. Inspiraci k povídkám a prózám z pražského prostředí čerpala z rodinných pamětí a otcových vyprávění. Díla, která vznikla ke konci 18. století *Zvonečková královna* a *Poslední paní*, obsahovala motivy spiknutí, tajemství, lásky a zrady. Objevily se v nich také motivy vzpoury proti sociální nespravedlnosti. V popředí stály opět ženy, které se obětovaly pro vyšší dobro.²⁴

Kromě literatury se Světlá angažovala i ve společnosti, byla jednou z čelních představitelk ženského hnutí. V roce 1871 založila *Ženský výrobní spolek český* pro mladé ženy, kde se kromě výuky domácích prací také diskutovalo o dění ve světě. Při spolku vznikla ve stejném roce také škola, kterou navštěvovalo až 500 žaček. Vzdělávaly se v cizích jazycích, domácím hospodaření nebo v ručních pracích. Karolina Světlá trávila většinu svého života v Podještědí. V pozdějších letech onemocněla vážnou oční chorobou a její stav se v průběhu let zhoršoval. V roce 1887 se kvůli zdravotním komplikacím vrátila natrvalo do Prahy, kde 7. října 1899 zemřela.²⁵

²³MOLDANOVÁ, Dobrava, *Na písčítých půdách: české spisovatelky na přelomu 19. a 20. století*. Praha: Agentura Pankrác, 2011: 28.

²⁴FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT, *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985: 446-448.

²⁵MOLDANOVÁ, Dobrava, *Na písčítých půdách: české spisovatelky na přelomu 19. a 20. století*. Praha: Agentura Pankrác, 2011: 29.

4.1 Vesnický román

Vesnický román je příběh čtyř hlavních postav. Sylvy, rychtářky, Antoše Jirovce a jeho matky, Jirovcové. Děj začíná představením postavy Antoše Jirovce. Tomu otec zemřel dříve, než ho stačil poznat, a tak ho vychovávala pouze matka. Ta ho velmi brzy poslala do služby na statek k rychtáři. Antoš byl velmi šikovný, pracovitý a bystrý, a proto si ho rychtář i s rychtářkou brzy oblíbili a dopřáli mu stejně, jako vlastnímu synovi. Po nějakém čase rychtář umírá. Rychtářka příliš neotálí a nabídne sňatek Antošovi, kterému hrozí odvod na vojnu. Antoš souhlasí a v nejprve šťastném manželství se mu narodí dva synové. Šťěstí ale netrvá příliš dlouho. Rychtářka postupem času začne Antoše až nenávidět. Vyčítá mu milenky a nevěru, což si sama vymyslela. Antoš, který rychtářku miluje, dlouhou dobu vše snáší až do okamžiku, kdy žena do vzájemného sporu zatáhne i jejich dva syny, tím se pro Antoše stává naprosto cizí osobou. V tomto momentě se v ději objevuje Sylva. Antoš se s ní setkává při hře, kdy se muži snaží naslepo utnout hlavu kohoutovi. To se podaří právě až Sylvě, která se poté mužům vysměje a odchází. Ti zuří a chtějí, aby je Sylva odprosila, což se nestane. Dokonce Sylvu honí, ale ta jim nakonec uteče. Kvůli potupě ji zažalují. Že je Sylva nakonec odsouzena k týdennímu vězení, se už Antoš nedozví, protože odchází do světa, kde si zařídí obchod s koňmi. Mezitím, co je Antoš pryč, najme rychtářka Sylvu na statek a namlouvá jí, jaký je Antoš surovec a co všechno s ním zakusila. Když se Antoš vrací na statek, je k němu Sylva odměřená stejně jako rychtářka. Ten ale nezůstává dlouho a opět ze statku odchází. Při odchodu se střetne se Sylvou, které svěří to, co se mezi ním a rychtářkou stalo. To Sylvu změní. V době, kdy je Antoš pryč, se stará o jeho děti. Učí je lásce k otci a vodí je k Jirovcové. Opět se Sylva a Antoš potkají až po dvou letech na Vánoce u Jirovcové. Tam se Antoš od své matky dozvídá, jak se Sylva stará o hospodářství a jeho dva syny a poprvé se mezi nimi projeví sympatie. Antoš se od matky vrací zpět ke svému novému životu. Po čase se vrací na statek, kde najde pouze Sylvu, která se stará o jeho nemocné děti. Nemoc skolí i Antoše, a tak se Sylva stará o hospodářství a tři nemocné. Během nemoci se do sebe Antoš a Sylva zamilují natolik, že se Antoš chce nechat rozvést s rychtářkou, která raději odešla ze statku od dětí, aby také neonemocněla. Svůj záměr sdělí své matce. Jirovcová ale místo podpory Antošovi rozvod rozmluví, byť rychtářku nemá ráda. Sylva, která se o rozvodu dozvěděla od hospodského, spěchá k Jirovcové a doufá, že ta jí řekne víc. Už k ní ale nedorazí. Cestou potká rychtářku, jak proklíná Antoše, jeho děti i ji samotnou, a tak rychtářce

řekne, že se Antoše vzdá. Obě dvě poté najdou v mdlobách na zemi a zakrátko na to rychtářka umírá. Sylva se uzdraví, ale odchází pryč. Antoš přenechává statek dceři rychtáře i rychtářky, sám zůstává se svou matkou i dětmi v otcově příbytku. Příběh končí smrtí Jirovcové i Antoše, který umírá chvíli po své matce.

Tato kniha je psaná z pohledu vypravěče a tím mi autorka dala prostor, abych si sama lépe utvořila názor na jednotlivé postavy. Světlá ve *Vesnickém románu* naznačuje klasický model tehdejší doby. Dívka se má podrobit nejprve vůli svého otce a vdát se za muže, kterého jí vybere. Poté má slepě poslouchat svého manžela, starat se o něj, děti i hospodářství. Jako zástupkyni tohoto klasického modelu můžu uvést dceru rychtářky, která slepě následovala svého muže a nikdy mu neoponovala. Zároveň však Světlá v knize ztvárnila tři ženy, které se oprošťují od těchto tradičních norem a tím se stávají výjimečnými. Je to již zmiňovaná Sylva, Jirovcová a rychtářka. Tyto tři ženy vystupují v knize na stejné úrovni, jako muži. Jsou svéhlavé, umíněné a hlavně hrdé. Dokážou se postarat i o věci, které tehdy byly určeny jen mužům. Byť tyto tři ženské postavy měly společné to, že se vymanily z běžného života ženy na vesnici, byla každá jiná.

4.1.1 Jirovcová

Je-li v knize zastoupen řád a pravidla, která se týkají morálního hlediska, pak jsou plně zobrazená v postavě Jirovcové, která se ze tří hlavních ženských postav objevuje v knize nejdříve. Už od samého začátku je vylíčena jako silně věřící a hrdá žena, která velmi striktně dodržuje morální zásady bez ohledu na okolnosti. Velmi brzy ztratila manžela a přesto, že byla mladá a krásná, tak se už nevdala a syna, Antoše Jirovce, vychovávala sama. Když ji vesničané v knize obviňují z toho, že odmítá i vrchnost jen kvůli rozmaru, odpovídá jim, že slíbila věrnost jednomu muži a byla by jí hanba, kdyby tento slib nedodržela. Byť se mi tato ctnost ze začátku knihy zdála obdivuhodná, postupem času jsem zjistila, že morální kodex je v Jirovcové zakotvený tak silně, že zastínil i mateřskou lásku, která je běžně chápána jako omluva pro jakékoliv činy. Následující ukázka nejlépe vystihuje postavu Jirovcové. Jde o rozhovor mezi Jirovcovou a jejím synem Antošem, který přišel matce oznámit, že se nechá rozvést s rychtářkou a odejde se Sylvou, kterou miluje.

„Nemusíme právě šidit, a přec můžeme velmi hřešit a velké dát pohoršení jiným. Ty si bereš proti právu a zvyku ženu, poněvadž se ti líbí a děti tvoje vezmou, příkladem tvým svedeny, proti právu a zvyku někde kus zlata, také že se jim líbí. Kde máš rozdíl v úmyslu i v činu? Ne, Antoši, nesmí to být, jak si to myslíš, aby bylo dnes právě to a zejtra zas cosi jiného; jeden aby to uznával a druhý zas aby o tom slyšet nechtěl. Musí býti něco vyššího nad námi než hříšná vůle naše, zmítající se jako třtina nad vodou, musí být něco stálejšího a světějšího, na čem stojí svět; ctností to nazývá křesťan, a toho sem musíme držet stůj co stůj, jeden jako druhý, jinak se s námi propadne do hlubin hříchů. Kam by byli lidé přišli, jak by to s námi stálo, kdyby byl každý jednal, jak ty kážeš? Co bys říkal teď mně, kdybych byla vždy jen jednala dle libosti své a ne po právu? Abys nemusil říkat cizímu člověku 'otče' a by neporušila muži svému věrnost v hrobě, zamítla jsem toho, jehož jsem více milovala než otce tvého, ponejprv dnes se ti z toho vyznávám. Byla jsem tenkrát také mladá, mladší a rozumnější, než jsi ty, neváženější v horách občane; bůh sám ví, jak mi při tom bylo, ale přemohla jsem se přec. Bylo mi zle, dřela jsem nouzi, musela jsem dát tebe, jedinou útěchu svou, do služby – ale s opovržením jsem vyhnala posla vrchního, když mi nabízel za mou lásku dobrý život, jmění a pro tebe dobré zaopatření. Komu bych byla ublížila přijímajíc tento návrh? Nikomu! Kvůli tobě jsem se věru nemusela namáhat, aby si zachovala dobrého jména, to teď vidím – tobě je jen bublinou...’

‘Matko, teď jste byla ukrutnější, než jste sama chtěla...’

‘Co ti asi řeknou děti tvoje, až přijdou k rozumu? Zdali ti to nikdy nevyčtou, žeš je odňal navždy matce, z jejížto krve pošly, že jsi je připravil o domov a náboženství?’²⁶

Tímto prohlášením vynesla Jirovcová osud nad Antošem i Sylvou. Zároveň se jí dle pohledu úplně oddělila od ostatních postav v díle. Když nakonec postavila pravidla nad lásku k synovi, na kterém celou dobu tak lpěla, vnímala jsem ji jako neosobní postavu, která má jedinou úlohu, dodržovat morální zásady. Tím také vybočila z klasického stereotypu spojeného se vztahem matky k dítěti. Bylo pro mě překvapením, když jsem si po přečtení *Vesnického románu* uvědomila, že Jirovcová se nevymykala klasickému modelu postavení ženy tak, jak jsem si zprvu myslela. Prostředí, ve kterém bydlela, doprovázelo celý její charakter. Měla domek v horách mimo vesnici. Oddělila se od ostatních nejen svojí samotou, ale také způsobem života. Žila sama. Manžel jí zemřel krátce potom, co se jí narodil syn, a ona se odmítala znovu

²⁶SVĚTLÁ, Karolina. *Vesnický román*. Praha: Československý spisovatel, 1981:188-189.

provdát, což nebylo typické. Jinak ale žila přesně podle toho, co se v tehdejší době ve společnosti nebo podle kázání víry pokládalo za správné, a svému synovi, vnoučatům i Sylvě vždy radila totéž.

4.1.2 Rychtářka

Pokud Jirovcová zastávala morální zásady a víru v Boha, rychtářka je jejím, téměř dokonalým, protikladem. Hamižnost, vypočítavost a sobeckost. To jsou vlastnosti, které v díle nejlépe vystihují postavu rychtářky. Vždy se pohybovala v zámožném prostředí a to se projevilo i na její povaze. Vlastnila největší statek ve vesnici, kam se její muž přiženil. Z jejich manželství vzešlo jen jedno dítě, dcera. Rychtářka si pak stěžovala, že statek nezůstane v rodinných rukou, protože syna s rychtářem neměli a v příbuzenstvu už nebyl nikdo, koho by si jejich dcera mohla vzít. Vždy jednala a radila druhým tak, aby z toho měla vlastní prospěch. Když ovdověla, nabídla Antošovi sňatek pod záminkou, že se vyhne vojně. Skutečnost však byla taková, že Antoš byl u žen velmi žádaný, a když souhlasil se svatbou, rychtářka získala další trofej. Zprvu bylo manželství šťastné a rychtářka porodila dva syny. Ovšem po čase rychtářce nestačila pozornost, kterou jí Antoš věnuje a začala být majetnická i v tomto ohledu. I kdyby s ní Antoš trávil celý den a nevěnoval pozornost nikomu jinému, stejně by se jí nezavděčil. Chorobná touha po majetku způsobila to, že rychtářka obviňovala Antoše z nevěry. Těmto lžím nakonec sama uvěřila a z lásky se stala nenávisť.

To, že rychtářka není kladná postava, napovídají už i její schůzky s Mikusou. Ten v díle symbolizuje Ďábla. Je vykreslen jako někdo, kdo nikdy nechodil do kostela a kdo tam prý ani nesmí. Když se Antoš zamiloval do Sylvy, rychtářka se rozhodla, že je prokleje. Jak provést kletbu se dozvěděla právě od Mikusy. Proklela Antoše, jeho matku, Sylvu, své děti i děti, které by se kdy narodily Antošovi a Sylvě.

*„Králi pekla v slávě nejjasnější,
ozvi se mi v čas nynější,
povstaň, pane, zlé milující,...“²⁷*

*„... V tesknosti Antoš Jirovec dni skonej,
odvrat' všecko dobré od něj;
ať přepadne je siroba
i všecka na světě zloba.
Ať pomine rozumem ta, již miluje
děti jejích ať jsou běhouni,
ve světě sem tam rozptýleny,
místa jistého ať nemají,
dům od domu chleb žebrají,
všecko zlo ať k sobě přitáhnou
a žádného statku nedosáhnou.
Ba ani sirotkům jeho nestaniž se nic dobrého,
ať hynou všichni potomci jeho hnedky z kolena druhého.
I matka jeho mezi prvními tebou zapomenuta ať není,
ať je zemí, vodou i ona proklata s sebou,
a to půlnočního času jako i za denního času.
Za to se budu ode dneška modlit k jmenu tvému...“²⁸*

Rychtářka si zavinila vlastní smrt tím, že se zaprodala Ďáblu. Dokonce proklela i své děti. A právě mateřská láska je motiv, který spojuje Jirovcovou a rychtářku. Byť se může na první pohled zdát, že jsou tyto dvě ženy naprosto odlišné, obě dvě mají velmi podobný vztah ke svým dětem. Jirovcová nad svého syna staví morálku. Lpí na Antošovi, ale jde jí jen o to, aby bylo vše podle pravidel a Božích zákonů. Rychtářka nad své děti staví sebe. Svou dceru vnímá spíš jako přítěž. Od začátku chtěla syna, ale když porodí dva, nestará se o ně. Ani jedna v sobě nemá pravou mateřskou lásku. Ta se překvapivě objevuje u Sylvy.

²⁷ Tamtéž: 198.

²⁸ Tamtéž: 198.

4.1.3 Sylva

Sylva v příběhu vystupuje jako výhradně kladná ženská postava. Stejně jako rychtářka a Jirovcová je i Sylva ovlivněna tím, kde žila. Vychovával ji její strýc, a proto se u ní občas projeví stejné vlastnosti jako u muže. Například, když jako jediná dokázala setnout hlavu kohoutovi nebo když si dovolila postavit se mužům. U každé z hlavních ženských postav můžeme vidět jednu vlastnost, která převládá. U Jirovcové jsou to již několikrát zmiňované morální zásady. U rychtářky to byla majetnická sobeckost. Sylva, ačkoliv byla drzá, tak měla kuráž, aby se postavila za správnou věc. Když ji muži nechali zavřít do vězení, mohla se projevit její zášť, ale nestalo se tak. Nezazlívala jim, že ji nechali zavřít, sama z toho vyšla jako vítěz. Když rychtářka viděla, jak se mužům vysmívá, vzala ji do služby na statek. Tam jí navykládala všelijaké lži o Antošovi. Sylva jí to sice věřila, protože sama měla s Antošem jen špatné zkušenosti, ale pořád přemýšlela, jak je možné, že se to ve vesnici nerozneslo. Když potom Antoš přišel na statek, chovala se k němu odměřeně a vyzvíдалa, jak si to rychtářka žádala, ale uvědomovala si, že Antoše vlastně nikdy neviděla, že by se k rychtářce choval surově. Nic nenasvědčovalo tomu, že by byl násilnický nebo nevěrný své ženě. Jednou večer jí Antoš řekl, jak prosil svou ženu na kolenou a ona se i přesto od něj odvrátila. Sylvino chování se poté změnilo. Antoš sice ze statku odešel, ale ona zastávala veškerou potřebnou a vychovávala jeho dva syny, o které se rychtářka nestarala. Je jediná, u které se projevila mateřská láska, byť se nejednalo o její vlastní děti.

4.1.4 Vztahy hlavních postav

Ve *Vesnickém románu* měly všechny tři hlavní ženské postavy nejvýraznější vztah s Antošem Jirovcem. Jirovcová a rychtářka spolu žádný vztah neměly. Jirovcová byla ráda, že Antoše mohla dát na statek jako učně, ale od té doby, co se Antoš oženil s rychtářkou, se spolu tyto dvě postavy nebavily. Rychtářka jen po Antošovi vzkázala, že jeho matka může jít bydlet na statek, a Jirovcová zase vzkázala, že dožije v domku v horách. Rády se neměly a pozdravily se jen ze slušnosti. Co se týče Antoše a jeho matky, tam byl vztah opravdu jen výchovný. Rozhovory mezi Antošem a jeho matkou končí tím, že mu Jirovcová říká, jak by se měl zachovat, a pokud by Antoše napadlo neposlechnout, pro jistotu mu řekne, že by zahanbil svého otce nebo ji samotnou.

Vztah rychtářky a Antoše je zase založený hlavně na sobectví rychtářky. Antoš nejprve rychtářku bere jako svoji druhou matku. Má ji rád, ale rychtářce je vše málo. Snaží se Antoše vydírat stejně jako jeho matka. Jen k tomu využívá jejich dva syny a sebe. Žárlí na Antoše a nakonec, když vidí, že Antoše nemůže ovládat, začne ho nenávidět. Stejně je to i se Sylvou. Líbí se jí, že má Sylva kuráž postavit se mužům. Když ji ovládá a Sylva dělá, co chce, má ji ráda. Když se pak Sylva dozví pravdu a začne se chovat jinak, rychtářka vidí, že už jí nemůže poroučet, a začne ji také nenávidět. A i když si ze začátku příběhu přála syna, později ve svých dvou dětech vidí Antoše a nenávidí je, raději je nechá napospas nemoci, než aby se sama nakazila.

Sylva je nesobecká a tak se snaží se všemi vycházet dobře. S dětmi Antoše naváže mateřský vztah. Byť to nejsou její vlastní děti, stará se o ně jako matka. Když děti onemocní, rychtářka ze statku odchází, aby se nenakazila. Sylva zůstává, aby se postarala o děti a nakonec i o samotného Antoše. Také je vychovává k úctě a lásce k otci a jejich babičce. Antoš a Sylva spolu v příběhu naváží milenecký vztah. Jsou to postavy stvořené pro sebe. Obě dvě tyto postavy se pohybovaly mezi postavou Jirovcové a rychtářky. Mají stejnou povahu, Sylva se nezajímala o muže stejně, jako se Antoš nezajímal o ženy. S rychtářkou se oženil proto, že nechtěl odejít na vojnu. Byl naivní, stejně jako byla naivní i Sylva. Ta se zprvu snažila vyhovět rychtářce, která ji naváděla proti Antošovi. Antoš rychtářčiny útoky trpí jen do určité doby. Pak si zajistí vlastní živobytí a oddělí se od rychtářky. I Sylva rychtářku poslouchá jen chvíli, než ji Antoš vysvětlí, jaká je pravda. Potom se chová podle toho, co pokládá za správné.

4.2 Frantina

Příběh Frantiny vypráví dědeček svým vnoučatům. Vzpomíná na dobu, kdy jako mladý sloužil u Kvapilů na statku. Nejdříve byl Kvapil ženatý, ale manželka mu umřela. Rychtář se o statek nestaral a ten pustnul až do doby, než se na statku objevila Frantina. Ta na statek přišla už jako rychtářova žena, kterou si přivedl z poutě do Vambeřic. Nejdříve se čeládce nezamlouvalo, že si rychtář přivedl hospodyni, ale Frantina do 3 let opravila zchátralý statek a získala si přízeň lidí i čeládky. Po nějakém čase rychtář umírá a Frantina je zvolena rychtářkou. Starala se, aby byli lidé spokojení a bránila je před pány a vrchností. Ti jednou za čas Frantině vyhrožovali, že blahobyt lidí skončí, pokud jim nevyplatí určitou částku. Frantině intriky pánů nevadily, ale trápily ji krádeže, které se v horách rozrůstaly. Po smrti rychtáře o Frantinu přirozeně zajímali různí muži, ale ona je všechny odmítala. Jediný, koho ještě nepotkala, byl Apolinář Březina. Bohatý statkář, který se nechtěl ženit, stejně jako Frantina se nechtěla vdávat. Právě Březinu se snaží čeládka Frantině představit, marně. Nakonec přichází na statek sám a Frantina zjistí, že je to muž, kterého kdysi milovala a o kterém si myslela, že je mrtvý. Mladí milenci se rozhodnou vzít a odejít na statek k Březinovi. Pár dní před svatbou jde Frantina s Bartolomem do města. Při zpáteční cestě potkají děvče, Barču, a to jim prozradí, kde se skrývají lupiči, kteří kradli po celém kraji. Frantina pošle Barču k sobě na statek a s Bartolomem jdou k místu, kde najdou úkryt lesňáků. Uvnitř Frantina uvidí klobouk svého snoubence a vůdce lesňáků. S hrůzou chytne Bartoloma za ruku a utíkají domů. O pár dní později, v den svatby, čeká Bartolom na statku s kočárem pro nevěstu a ženicha. Ti se ale nevrací. Bartolom se vydá Frantinu hledat, ale nenajde ji. Ta se vrací až po několika dnech a o tom, co se stalo, nemluví. Po nějakém čase se do sebe Bartolom a Barča zamilují a odchází ze statku. Příběh končí tím, že se Bartolom vrací na statek těsně před smrtí Frantiny. Ta si ho nechá zavolat a řekne mu, co se před lety událo. Apolinář Březina byl vůdce banditů. Ve svatební den s ní odešel na místo, kde se dříve scházivali, a tam ho zabila. Nakonec Frantina Bartoloma poprosí, aby ji po její smrti pohřbil vedle jejího milence, a to jí Bartolom splnil.

4.2.1 Frantina

„Tahle *Frantina*, to byla, panečku, nějaká ženská! Takových bylo a bude málo na světě. V našich horách se již žádná taková nevyvede a kdyby ještě stály celých tisíc let!“²⁹ Už na první stránce je zřetelné, jak vidí Frantinu vypravěč. Krásná a šikovná žena, které se žádná jiná se nevyrovná. Obdiv nemizí ani později. Proto bylo složitější posoudit, jestli byla Frantina opravdu tak bezchybná, jak ji vypravěč vykreslil. Ten se netají tím, že pro něj byla Frantina velmi důležitá. Manželka vypravěče naopak tvrdí, že Frantina byla čarodějnice.

Prostřednictvím hlavní hrdinky se řeší stereotyp křesťana a pohana. Frantina je ukázkovým příkladem, který tento stereotyp porušuje. Od začátku příběhu jsou v knize kontrasty a paradoxy. Čeládce na statku se nelíbí, že si Kvapil přivedl domů pohanku, ale po čase všichni tvrdí, že to byla Boží vůle, protože celý statek zaopatřila. Většinu příběhu se Bartolom snaží Frantinu přesvědčit, že by se měla obrátit na víru v Boha, a snaží se jí vysvětlit, jak je pohanství špatné. Příkladem je rozhovor, kdy se ho Frantina zeptá, proč by se měla stát křesťankou. Bartolom jí odpovídá, že důvodem je život věčný. Frantina ale nestojí o věčný život. Ráda předá to, čeho si sama na světě užila, někomu jinému. Až láska k Apolínovi ji přivede k tomu, že by chtěla žít navěky. Ani to neubere Frantině na její vznešenosti. Láska je přeci nesobecká, a tak i touha Frantiny žít navěky se svým milým není sobecká. To, že hlavní hrdinka nemá veskrze špatné vlastnosti, je do značné míry zásluhou vypravěče. Jak jsem zmínila v úvodu, měl ji rád, navíc představuje hlavní mužskou postavu a z poloviny vytváří celý příběh. Nejvíce ovlivňuje hlavní hodnocení a interpretaci postavy Frantiny.

Vykreslení Frantiny je založeno na kontrastech. Byť je pohanka, kterou by měli všichni zavrhouvat, nestane se tak, právě naopak. Je několikrát přirovnávána k andělu, ke královně nebo k císařovně. Dokonce sám Bartolom přemýšlí nad tím, že její slova by měla být vepsána jako Písmo svaté.

²⁹SVĚTLÁ, Karolina, ŠPIČÁK, Josef, *Frantina*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960: 23.

„Lícila život pozemský, jaký by měl a mohl býti; i vadl mi z toho pravý ráj, všechno soužení z něho vymizelo, poněvadž jsme byli všichni dobří jako andělé a smrt byla u ní nejsladším spánkem v klíně mateřském, nevědomí tak blažené a utěšené jako předtím to vědomí. Věru, člověk po ní až zatoužil. I zahučival nad ní pak vítr jako trouba andělská, mlha se zdvihla z rozsedlin skalních a táhla nad ní ve velkých bílých oblacích jako by na ni spustit chtěla stříbrný plášť královský; zašuměly potoky chvalozpěvy, květiny páchly myrhou a kadidlem a každé stébélko trávy u jejích nohou se zachvělo, každá krůpěj rosy se rozzvučela a všechno to jedním hlasem volalo: „Amen, amen, amen, co ty díš, pravda svatá!“ A já, tvor slabý, dal jsem se uchvátit její mocí, jako všechna příroda kolem mne, a ve chvílích těch zdála se mě jako země té paní a královna, prorokyně skutečná, a vše, co pronášela, tak krásné a paměti i víry hodné, že bych to byl ihned také zaznamenal do písma svatého všemu lidstvu k útěše a potěšení.“³⁰

Obrovský zlom ve vnímání stereotypu křesťana jako dobrého člověka, je ve chvíli, kdy Frantina a Bartolom potkají děvče, Barču. Bartolom, jako zástupce křesťana, nechce jít do lesů. Jde tam jen ze sobeckých důvodů, aby sám sobě něco dokázal. Navíc se projevuje jeho odpor a názor na pohany. On – muž – musí jít, protože Frantina je žena, a navíc pohanka. Nemůže se nechat zahanbit. Pohanka přeci nebude obětavější, statečnější a zastávat spravedlnost víc než křesťan. Role se mění. Pohan je spravedlivý, dobrosrdečný člověk, který se snaží pomoci. Křesťan je sobecký, namyšlený a zatvrzelý člověk, který pomůže jen kvůli vlastní pýše.

Křesťanství a pohanství bylo tématem celé knihy a já jsem celou dobu váhala, kým Frantina opravdu je a jak ji interpretovat. Kvůli vypravěči byl celý pohled zkreslený. Každý má nějakou chybu a u Frantiny se jen těžko hledá. Tvrdohlavě si stála za tím, že se nestane křesťankou. Zabíla člověka. Ale vždy za své skutky byla omluvena vypravěčem. Vše dělala pro dobro jiných, ale nakonec nebyla šťastná. Když jen chvíli myslela na sebe a chtěla odejít ze statku s Apolínem, což jí Bartolom vytýkal, zaplatila za to. Svými skutky ale dokázala, že stereotypní vnímání křesťana jako dobrého a pohana jako špatného je krátkozraké. Člověk nemusí být křesťan, aby byl nesobekým, obětavým a dobrým.

³⁰ Tamtéž: 88.

4.2.2 Vztahy hlavních postav

Frantina má nejužší vztah s mladým Bartolomem. Navzájem si důvěřují a mají mezi sebou velmi silné pouto. Přesto je jejich vztah plný neustálého přesvědčování. Bartolom se snaží docílit toho, aby se Frantina obrátila k víře v Boha. Zlobí se, že je tvrdohlavá a že jí nevadí, že je pohanka. To Bartolom nechápe. Přesto Frantinu obdivuje, protože je méně sobecká, než jakýkoliv člověk, kterého kdy potkal. I přes všechny neshody se jejich silné pouto nikdy nezlomí. Nejvíce to znázorňuje konec příběhu, kdy se Frantina svěřuje Bartolomovi a má na něj poslední prosbu, kterou jí Bartolom splní.

Vztahy s čeládkou jsou napjaté, že Frantinu neuznává jako novou hospodyně a dělá jí naschvály. Když ale čeládka vidí, že se Frantina snaží spravovat celý statek, začnou ji respektovat a poslouchat. Vidí, že Frantina je nesobecká a snaží se udělat vše, co je v jejích silách, aby se lidé ve vesnici i na statku měli dobře. Když je pak zvolena rychtářkou, bojuje za ně a ti ji obdivují. S pány a vrchností umí jednat velmi dobře. Daří se jí hájit zájem vesničanů, a proto ji vrchnost nemá ráda. Čas od času Frantinu vydírají, jen aby dokázali, že nad nimi nemá tak velkou moc. Přesto je Frantina vyhlášena jako žena, které se žádný muž nevyrovná.

Přesto, že je mezi Frantinou a Apolínem milenecký vztah, není to nejsilnější pouto v příběhu. Jako mladí se oba dva velmi milovali. Poté je osud rozdělil a schází se opět až v druhé polovině příběhu, kdy je Apolín jediný muž, který by se mohl Frantině kdy rovnat. Když se milenci opět shledají, jsou šťastní a chtějí své pouto posílit manželstvím. Bohužel se to nestane. I když Frantina Apolína miluje, nemají tak silné pouto, aby ho nepřekonal blahobyť lidí, o který Frantina usilovala. Když zjistí, že Apolín je vůdce lesníků, ve svatební den ho zabije. Do konce života pak zůstává sama.

5. Amálie Vrbová píšící pod pseudonymem Jiří Sumín

Amálie Vrbová se narodila 9. října v Uhřicích u Kojetína. Jako mladá se vzdělávala v klášterním penzionátu s vyšší německou dívčí školou ve Frýdlantu nad Ostravicí a nabyté vědomosti rozšiřovala četbou beletrie. Během života hodně cestovala a v roce 1925 byla zvolena členkou literárního odboru 4. třídy České akademie věd a umění.³¹

Raná tvorba se týkala převážně vesnické prózy, kde se promítala traumata z dětství. Jednalo se o díla *Potomstvo* nebo *Zapadlý kraj*. Začátkem 20. století se Vrbová zaměřila na popis duševních stavů, který nahrazoval psychologickou analýzu. V dílech se objevovaly motivy bezradnosti spojené s osudem neperspektivních společenských poměrů nebo snaha jedince o svobodu své osobnosti. Následný zájem o nervové postavení ženy v manželství a společnosti promítla do próz *V samotách duší*, *Když vlny opadly* nebo *Příčina rozvodu*. Díla obsahují ironický duchovní obraz bídy, která byla mezi vesnickým lidem. Touto tvorbou se přiblížila rané tvorbě Fráni Šrámka, Heleny Malířové nebo Boženy Benešové.³²

Amálie Vrbová údajně omezila své psaní ve válečných letech, nakonec spisovatelkou dráhu ukončila úplně. Zemřela v Přerově 11. listopadu 1936 po záchvatu mozkové mrtvice.³³

³¹FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT, *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985: 420.

³² Tamtéž: 421.

³³ Tamtéž: 420.

5.1 Když vlny opadly

Knihu *Když vlny opadly* tvoří dvě povídky. První z nich je stejnojmenná povídka o Anastazii Rekové. Děj začíná ve spolku žen, které se rozhodnou věnovat určitou částku peněz ženě nebo dívce, která je potřebuje. Mají různé návrhy, ale všechny z mravních důvodů zamítnou. Poté se doslýchají o ženě, která by jejich příspěvek potřebovala, proto se jí rozhodnout navštívit. Když přijdou do světnice, kde v bídném stavu leží Anastazie Reková, ptají se, zda tato žena nemá žádného příbuzného, který by se o ni postaral. Sousedka, která je k Anastazii zavedla, říká, že má syna, který by se o ni mohl postarat, ale protože ho i dceru v mládí opustila, nehlásí se k ní. Poté se slova ujímá Anastazie a vypráví svůj životní příběh.

Anastazie pocházela z vážené a bohaté rodiny, ale vzala si muže z chudších poměrů. Po smrti manžela si zoufala, protože nevěděla, co si se statkem počít. Tehdy potkává neznámého muže, který působí jako gentleman. Zanedlouho ale zjišťuje, že má jen dluhy, a nechává se přesvědčit, ať statek opustí a s novým nápadníkem odejde do ciziny. Děti ale musí nechat doma. Muž argumentuje tím, že se jich ujme dobrá rodina a povede se jim dobře. Z milence se však nakonec vyklube podvodník a Anastazie zůstává odkázána jen sama na sebe. Pracovat ale nechce, takže se spoléhá na svou krásu. Cizinou proplouvá díky mužům, ve kterých probouzí chtíč. Nejhorší vzpomínky ovšem pochází z doby, kdy musela pracovat. Nakonec se vrací domů, očekává, že se provdá za bohatého perníkáře, který o ni v mládí stál, jenže ten krátce před jejím návratem umírá. Zůstává tedy v domě, žal zapíjí kořalkou a dojídá zbytky, které se nedají dobytku. Nakonec už nemůže ani jíst, tak jen leží.

Dámy si příběh vyslechnou a odchází. Nejmladší členka má v úmyslu Anastazii peníze dát, ale ostatní odmítají. Nakonec se Anastazie Reková dočká přepychu. Peníze jí přicházejí od různých lidí, když se v novinách objeví skandální článek o jejím synovi, kterému vytýkají, že se o svou matku nepostaral. I nejmladší členka spolku chce předat částku peněz, ale když přichází do světnice, Anastazie už nežije.

Druhá povídka *Medium* pojednává z části o Sáře Rábové, která se představuje jako medium a částečně o majitelce a nájemnicích domu, ve kterém bydlí. Sára Rábová provádí seance a zbožňuje svou šedou kočku Paulu, která v knize symbolizuje přechod mezi naším a duchovním světem. Když se Sára z domu stěhuje, Paulu se nepodaří

chytit a zůstává v domě. Sáře se poté ve spiritistické oblasti příliš nedaří a živnost upadá.

Linie Sářina příběhu se přerušuje a děj se odehrává v domě, kde se Pauča objeví a rozzlobí paní domácí tím, že jí ují trochu jídla z talíře. Následují snahy paní domácí o otrávení Paučy. Poté se jí zdá sen, kde k ní Pauča promlouvá a říká, že ji zajímá pouze láska a lov. A mimo jiné kritizuje názor, že pokud má žena správného muže, tak ji nechá pracovat. Naopak zastává názor, že pokud je žena opravdu chytrá, nepracuje a nechá se hýčkat. Když se paní domácí domnívá, že se jí podařilo Paučy zbavit, přichází zpět Sára a prohlašuje, že jestli je Pauča opravdu mrtvá, tak se stane něco hrozného a odchází.

Pozornost se následovně přesunuje na paní domácí, která obdrží milostný dopis, ve kterém jí doktor nabízí sňatek. Domáci pošle zpět dopis, ve kterém nápadníka odmítá. Následně má pocit, že v domě není něco v pořádku, jakoby uvnitř domu někdo byl. Vyděsí ji to natolik, že z domu vybíhá a míří právě k doktorovi, od kterého dostala nabídku k sňatku. Svěřuje se mu s tím, co se jí stalo, ale pak si uvědomí, že kroky, které slyšela, způsobila zajisté Pauča. Domů se vrací až nad ránem a potkává nájemnici, která si myslí, že v domě v noci byli lupiči. Také říká, že chytili Pauču a odnesli ji Sáře. Když pak jdou s paní domácí, najdou tam sedící Pauču. Nájemnice jí chce zabít, ale paní domácí nesouhlasí. Opět proběhne pomyslný rozhovor s Paučou, která ale odmítá zůstat. Vrací se na dobu, kdy chce nakrmit svá mláďata. Dvě přinese paní domácí. Ta je nechce a píše Sáře, která by si pro koťata ráda přišla, ale je nemocná. Nakonec se dozvídáme, že žije ve Vídni a daří se jí výborně.

5.1.1 Anastazie Reková

Postava Anastazie Rekové je naprosto odlišná od všech ostatních. Je obtížné najít vlastnost, která by byla z pohledu společnosti na této ženě chvályhodná. Během svého života se spoléhala na svojí krásu a razantně odmítala to, o co se emancipované ženy snažily nejvíce. Být pracující a samostatná žena je pro postavu Anastazie naprosto nemyslitelné. V příběhu se dozvídáme jen to, že neustále ze svých chyb obviňovala druhé, spoléhala se převážně na svůj vzhled a v žádném případě nechtěla pracovat.

To, že Anastazie odmítá převzít odpovědnost za své činy, je patrné už ze začátku příběhu, který vypráví. Říká, že její první muž nebyl opravdový muž, protože se jí bál

a nebil ji, když utrácela peníze. Mateřství pro Anastazii neznamenal nic. Svě děti bez výčitek opustila, navíc sama usoudila, že její syn bude potrestán za to, že se o ni nepostaral.

Krása byla pro Anastazii vším. Pokud byla v nouzi, spoléhala se výhradně na svůj zevnějšek. Nechá se zdarma ubytovat s tím, že až se v rodině narodí dítě, bude se o něj starat. To se sice narodí, ale brzy umírá. Když domácí naznačí, že by ji měli propustit, protože ji živí nadarmo, ohradí se, že to nejsou podmínky, za kterých se uvolila, že v této rodině bude žít. Postupem času se živí jako společnice a ve chvíli, kdy po ní domácí chce nájem, rozhodne se odejít. Mezi muži o ni je velký zájem, a tak si vybírá. Vždy volí muže nejbohatšího. Zlom přichází ve chvíli, kdy si vezme statkáře, který ji přinutí pracovat. Práci shledává jako to nejhorší, co ji kdy potkalo. Dokonce ani bída, ve které se na konci života ocitla, nebyla tak hrozná jako práce.

„Celou noc jsem nezavřela oka. Uvěřila jsem tomu padouchovi, že mne četníci hledají, a pojal mě nesmírný strach, že mi odejmou peníze. Co bych si počala bez peněz? Bože milý, vždyť by mi pak nezbylo, než p – pracovat! Jaký by to byl život? Pracovat od rána do noci, to už je konec všemu.“³⁴

Celý život se vyhýbala práci jako něčemu podřadnému, marnivost a sobeckost a hamiznost jsou vlastnosti, kterými se chlubila. A ačkoliv se jí i na konci života dostalo přepychu, byla potrestána tím, že to nejdražší, čeho si cenila, jí sebral čas.

5.1.2 Sára Rébová, Pauča a paní domácí

V druhém příběhu *Medium* byly tři ženské postavy, které utvářely příběh. Paní domácí se Sárrou Rébovou zastávaly roli emancipovaných žen. Pauča je kočka, která svým způsobem promlouvá s paní domácí a zastává názor, že opravdu chytrá žena se nechá hýčkat.

Postava Sáry Rébové je tou, která reprezentuje prvky moderní společnosti. Je pokroková i v podnikání, kdy provozuje seance a zajímá se o spiritismus. Je naprosto nové, že vydělává více než její muž. Kontrastem k tomu je fakt, že svobodu a samostatnost založila na duchovním světě, pověrách a symbolech. Dále se v díle naráží na vazbu mezi starou a novou dobou. Dokud má Sára svoji nejmilejší kočku

³⁴ SUMÍN, Jiří, *Když vlny opadly*. Praha: Šolc a Šimáček, 1924: 79.

Pauču, v živnosti se jí daří. V momentě, kdy se přestěhuje a nemá jí u sebe, živnost se Sáře nedaří. Na konci získá dvě koťata a žije ve Vídni, kde vede bohatý a spokojený život.

Pauča je ženského rodu, ale nejedná se o lidskou bytost. Jak už jsem zmínila, je to kočka, která promlouvá jen k paní domácí a stává se pomyslným prostředníkem mezi duchovním a reálným světem i mezi moderní společností a zastaralými názory. Pauča promlouvá k paní domácí uprostřed a také na závěr celého příběhu. Prosazuje názor, že opravdu chytrá žena nemá zapotřebí pracovat, rovněž se ohrazuje proti paní domácí, když jí ke konci příběhu odmítá dát nějaké jídlo, aby mohla uživit svá koťata. Používá ironii a naráží na chování pokrokových žen, tvrdí, že jsou špatným příkladem, pokud odeprou matce jídlo, aby mohla uživit své ratolesti.

5.1.3 Vztahy hlavních postav

Vztahy hlavních postav se v knize *Když vlny opadly* příliš nerozebírají. V prvním příběhu je vyličen příběh Anastazie Rekové, kde jistě stojí za povšimnutí vztahy, které měla k mužům. Dvakrát za svůj život se zamilovala a byly to dva mezníky, během nichž se propadla nejnižší. Mílovala svého prvního muže, a i když jí její matka říkala, že si ho brát nemá, neposlechla ji a doslova přišla o všechno. Ztratila rodinné jmění, dům a opustila i své děti. Mateřské pouto k dětem žádné nebylo. Druhý muž, do kterého se zamilovala, ji přinutil pracovat, což sama shledala jako tou nejhorší věcí, která jí v životě potkala. Byla ráda, že jí láska po nějakém čase přešla. Bylo však už pozdě, práce ji připravila o krásu a eleganci. Žádné jiné vztahy za svůj život nenavázala.

Druhý příběh je téměř jen popisem událostí. Velmi těžko se v něm hledá nějaké pouto mezi hlavními postavami. Přesto je vztah Sáry Rébové a paní domácí popsán jako přátelský. S tím se nelze plně ztotožnit. Vzniká mezi nimi spíše nevraživost, když se Sára odstěhuje a nepodaří se jí si s sebou vzít i její nejmilejší kočku Pauču. Až na konci příběhu, kdy paní domácí dá Sáře dvě koťata, která jí Pauča do domu přinese, se dá vztah mezi těmito ženami nazvat jako přátelský.

Ačkoliv je Pauča kočka, můžeme u ní vnímat mateřskou lásku. Na konci knihy žádá potravu od paní domácí, aby uživila svá koťata. A když shledá, že dvě z nich potřebují více péče, přinese je do domu a ví, že o ně bude postaráno. Jinak sama říká, že je ke všem lhostejná.

5.2 V samotách duší

Sbírka *V samotách duší* se nejvíce zaměřuje na kontrast venkovské a měšťanské společnosti. Je rozdělena do čtyř částí, každá z nich obsahuje jeden samostatný příběh. Celá kniha vyznívá jako kritika měšťanské společnosti, která se jeví být povrchní, tak venkovské svázanosti předsudky a omezenosti. Patrné jsou náznaky toho, že měšťanská vrstva by se neměla míchat s vesnickou.

První z nich *Na vlnách* popisuje osud dívky, která se nechá svést, otěhotní a poté je celou společností zavržena. Její rodina ji posílá k chudé tetě a doufá, že se na skandál zapomene. Děj popisuje strastiplný život Pavly, která se modlí za smrt svého ještě nenarozeného dítěte. Po jeho narození prosí Boha o odpuštění za své rouhání, protože dítě se jí stává vším. Bohužel, to zanedlouho umírá a Pavla se poté rozhodne odejít do kláštera.

Druhý příběh s názvem *V hodině smrti* rozebírá obdobné téma. Umírajícímu muži je vytýkána milenka, se kterou má dvě děti. V mládí se oženil, ale poté si našel milenkou Olgu a se ženou se chce nechat rozvést. Matka, která ho však uprosí, aby v závěti vše odkázal své ženě. Jako důvod udává, že jeho nemanželské děti ponесou jeho jméno a budou zaopatřené. Celou situaci, kdy muže navštěvují doktoři, kaplan a lidé ze společnosti, se proplétá Olga. V ději je zachycen opovrhující přístup okolí, když otěhotní a poté se i s dětmi nestydá chodit vedle muže na veřejnosti. Celou dobu jí všichni dávají najevo, že do domu nepatří, proto nakonec odchází.

Třetí část *Na pustých cestách* je o staré ženě Adě Roupové, která celý život vyšívala dámám prádlo. Za svou práci dostává obvykle jen jídlo. Pokud je pozvána k večeři, obvykle vede rozhovor o novinkách, které se k ní z ostatních rodin donesly. Děj začíná u Ady, která při cestě ke své staré známé potkává místního kaplana, který se jí líbí. Druhý den se vypraví uklízet na faru a všimne si kaplanova deníku. I když to byla žena pobožná, její zvědavost zvítězí nad dobrým vychováním a deník odcizí. Poté ho pročítá a zjišťuje, že baronesa poslala kaplanovi jako dar cíchy, které pro ni Ada vyšívala, což se velmi brzy rozkřikne, a okolí Adou začne opovrhovat pro její neupřímnost. Na jedné straně rozdává drahé prádlo kaplanovi, na druhé rozhlašuje, že nemá peníze na jídlo. Z bezvýchodné situace Adě pomáhá baronesa, která jí nabídne službu.

Poslední příběh *Předsazené štěpy* je o mladé dívce Jeně, která za doprovodu svého bratra cestuje na vesnici, kde se chce živit jako učitelka. Cestou potkají kupce, který je sveze a během té doby jim vypráví příběh, dvou učitelek, jež přišly do jeho vesnice. První, která pocházela z města, byla od počátku neoblíbená a vesničané se jí všemožnými způsoby snažili vystrnadit, což se jim nakonec daří. Kupec obhazuje chování vesničanů, kteří učitelku z města v podstatě týrali. Když vidí, že je Jena zaražená, pokračuje ve vyprávění a vysvětluje, že druhá žena, která přišla učit z vesnice, se má dobře. Vesničané se k ní chovají s úctou a ona se nezabývá jen učením, ale dobrovolně vykonává i práce děvečky, chodí na pole nebo pro vodu, když je třeba. Jena navečer přijíždí do vesnice, kde má další den nastoupit na učitelské místo, a ubytuje se u statkáře v komůrce na seně. Bratr ji tam nechává s těžkým srdcem.

5.2.1 Pavla Jodasová

Postava Pavly Jodasové se vyskytuje v povídce *Na vlnách*. Pavla je dívka, která se v mládí nechala okouzlit mužem, který ji svedl. Ve chvíli, kdy se její okolí dozví, že je Pavla těhotná, okamžitě ji odsoudí a její rodina se jí zřekne. Situace je vyhocená do takové míry, že Pavla nedosahuje ani úrovně žebráka. Svůdce o své postavení ve společnosti nepřichází. Matce Pavly, která ho nabádá, že jako nastávající otec by měl dítě zaopatřit, oznámí, že to není jeho chyba, Pavla ať se o sebe postará sama, a tím považuje situaci za vyřešenou. Pavla tedy odchází ke své chudé tetě. Křesťanství, které v této povídce souvisí s mateřstvím, je kontrastem k běžnému stereotypu. V takové situaci se očekává, že by se dívka modlila, aby našla práci a mohla živit své dítě. Povídka *Na vlnách* s tímto stereotypem pracuje a zcela ho obrací. Pavla i její matka se modlí za smrt dítěte. Tato skutečnost je v ději tak výrazná, že i když se dítě narodí a Pavla naopak prosí za odpuštění, protože je šťastná a žije jen pro své dítě, tak čtenář očekává, že dítě umře. Což se také stane. Pavla se s osudem smíruje a odchází do kláštera.

Zároveň je zajímavé, koho Pavla obviňuje a koho obhazuje. Dítě, které je symbolem nevinnosti, jistým způsobem viní z neštěstí, které ji potkalo. Křín, který její neštěstí opravdu zavinil, je v očích Pavly nevinný a hodný. Až po tom, co se stává matkou, si Pavla uvědomuje své chybné mínění.

5.2.2 Olga

Prostřednictvím Olgy se v povídce *V hodině smrti* zobrazují společenské poměry. Olga se stala milenkou Petra Zacha, který byl ženatý s Emou. Petr se netají tím, že se chce nechat rozvést, a proto svůj poměr s Olgou neskrývá. Eleanor Zachová, matka umírajícího muže, chce nahradit její místo a prosí svého syna, aby veškerý majetek odkázal své ženě a nenechával ho Olze. Návštěvy, které se schází, aby se rozloučily s Petrem, na Olgu pohlížejí opovržlivě. Když se na celou situaci čtenář podívá z hlediska tehdejších společenských poměrů, je toto chování, na rozdíl od první povídky, opodstatněné. Muž by měl v první řadě zaopatřit svoji ženu a děti. To, že si najde milenku, se kterou žije, je chápáno jako provinění proti nastolenému řádu. Ačkoli je osud Olgy krutý (je okolnostmi vyhnána z domu), společenské pobouření není nepochopitelné.

Motiv, který se objevuje v první i druhé povídce, je modlitba za úmrtí někoho jiného. I ve druhé povídce se matka modlí za smrt. Tentokrát milenky a jejích dětí. Dalším společným motivem je vina, kterou nese vždy žena, nikoliv muž. Matka Petrovi vyčítá, že s Olgou udržoval poměr, ale společnost ho za to nesoudí. Diví se pouze drzosti Olgy, která se nestydí ukazovat po boku svého milence.

5.2.3 Ada Roupová

Postava Ady Roupové vlastně kopíruje poklidný děj se šťastným koncem. Povídka *Na pustých cestách* je jen malým výtažkem ze života chudé ženy, která se snaží uživit ručními pracemi, a ze soudobé společnosti, která lační po skandálech. Toho se dočká, když baronesa pošle kaplanovi vyšívané cíchy. Okolí Adu odsoudí, aniž by znalo pozadí celé záležitosti. Nakonec se jí ujímá baronesa, která jí nabídne práci.

Celkově poklidný děj je narušen jednak ke konci vyprávění, kdy Adu společnost odsoudí, ale také na začátku. Ada je věřící a žije ve skromnosti a upírá si životní štěstí, jak sama říká. Ale zároveň uvažuje, že pokud žádný Bůh neexistuje, tak si štěstí upírala zbytečně. Víra je spojována se stereotypním vnímáním, že člověku stáčí málo, aby žil poklidný a spokojený život. Ada tento stereotyp svými úvahami narušuje.

5.2.4 Jena

Jena vystupuje v příběhu *Přesazené štěpy*. Nezastává úlohu hlavní postavy, ale je jejím symbolem a zobrazuje hlavní téma příběhu. Jena je dívka z města, která se chce osamostatnit, a proto se rozhodla pro práci učitelky. Hlavní postavy jsou dvě dívky, které se rozhodly pro stejné povolání, a jejich osudy vypráví kupec, který Jenu veze do vesnice, kde se rozhodla žít.

Ženy nejsou v příběhu pojmenované. První z nich je popsána jako dívka, která přišla z města, slušivě se oblékala, což byl první impulz, který vzbudil ve vesničanech nepřátelství. Tato dívka představuje i roli Jeny, která dobrovolně vstupuje do stejné situace. Nejprve se rozkřiklo, že dívka chce děvečce přebrat mladého učitele. Poté vesničané opovrhovali štědrostí, kterou dívka projevovala vůči chudým, nakonec celá situace vyvrcholila v psychické týrání. Kupec obhajuje surovost vesničanů tím, že jí přeci fyzicky neublížovali. Nakonec dívka odchází a na její místo nastupuje jiná. Ta přišla z venkova a přijetí je diametrálně odlišné. V tomto případě kupec líčí dívku jako úžasnou mladou dámu, která si nehleděla jen svého povolání, ale také pomáhala ostatním. Zapadla mezi vesničany, když s nimi chodila na pole nebo jim chodila dobrovolně pro vodu. Tím kupec myslí, že vesnici uhájil před hanbou. Opak je ale pravdou. Jena je ve stejné situaci jako první dívka, z čehož se dá usuzovat, jaký osud ji čeká.

Pro dokreslení celého příběhu je v této poslední povídce nastíněn i osud Jeniny rodiny, jejích bratrů a sestry Berty, která se provdala a zůstala v měšťanské společnosti. Manžel Berty požaduje peníze a majetek, aby se s Bertou nerozvedl. Z celé rodiny si nárokuje nejvíce. Bratři se shodnou, že si může vzít, co žádá, a že peníze jejímu muži vyplatí.

5.2.5 Vztahy hlavních postav

Vztahy byly hlavním tématem celé knihy. Na jednotlivých příbězích byl ukázán vztah měšťanské a vesnické společnosti. Vztahy žen a mužů ustoupily do pozadí. V knize jsou tyto vazby zobrazeny jen povrchově. Dozvíme se, že v prvním a druhém příběhu jsou ženské postavy v mileneckém, manželském nebo mateřském vztahu s příslušnou mužskou postavou. Ve třetím je to postava ženy, která vystupuje sama, a ve čtvrtém příběhu najdeme vztah sourozenecký. V prvním a posledním příběhu jsou výraznější rodinné vztahy.

V povídce *Na vlnách* byla Pavla Jodasová z dobré rodiny a svým okolím byla přijímána velmi pozitivně. Ve chvíli, kdy naváže milenecký vztah a otěhotní, není vdaná. Vztah společnosti se vůči ní změní, ztrácí váženost, kontakty, a dokonce i rodinu. Je odsouzená na její nejnižší úroveň. Veškeré vazby jsou zpřetrhány a nelze je znovu navázat. Proto odchází do kláštera.

Ve druhé povídce Olga nikdy neměla dobré vztahy se svým okolím. V příběhu je z části oprávněně vyličená, jako záporná postava. Stala se milenkou ženatého muže a takové poměry společnost nepřipouští. Když se Petr nakonec uvolí a vše odkáže své manželce, všichni jsou spokojeni. Symbolicky se k tomu váže i prostředí, kdy se na konci příběhu v domě sejde místní společnost, ale Olga, která je z ní vyčleněna, bloudí venku.

Třetí příběh je o ženě, kterou společnost nejprve tolerovala a pomáhala ji přežít. Vztah byl víceméně neutrální, pokud Ada přinesla nové řeči, co se děje ve městě, chovali se k ní vřele. Adino okolí je vyličené jako velmi povrchní, zajímaví se především o pomluvy. Ve chvíli, kdy je Ada, která celý život žila skromně, osočena z toho, že svou bídu předstírá, nikdo se nezajímá, jestli jsou obvinění pravdivá.

Poslední příběh *Předsazené štěpy* líčí konflikt mezi městem a vesnicí. Vystupují v něm dvě ženy s dvěma různými osudy. První, která přišla z města učit na vesnici, byla týraná a vztahy s místními obyvateli byly otřesné. Byla vnímaná jako povrchní a falešná. Obhajobou místní společnosti měla být skutečnost, že dívce neubližovali, protože ji fyzicky nenapadli. Mladá učitelka boj nakonec vzdává a odchází. Žena, která přichází jako druhá, má s lidmi na vesnici vřelé vztahy, protože nebyla z města a vesničanům pomáhala.

6. Porovnání knih

6.1 Barva krve a Víno

Jedním z výraznějších prvků, kterým se díla liší, je sledovaná perspektiva. Ačkoli byl v druhé části *Barvy krve* dostatečný prostor pro rozvoj postavy Marie Stolzové, její role se proměnila a stala se především prostředníkem pro sledování situace v jejím okolí.

Také osud hrdinek je odlišný. Pavlinka Stolzová, která byla hlavní postavou v *Barvě krve*, zažila zklamání z manželství. Když si pak našla někoho, s kým by mohla být šťastná, celý plán se zhroutil a z Pavlinky se stala vražedkyně. Skončila ve vězení a po porodu, kdy by mohla být skutečně šťastná i bez muže, umírá. Hrdinka Ada, která vystupuje ve *Vínu*, byla sice také zklamaná ze svojí první zkušenosti s mužem, kdy otěhotněla, o dítě přišla, ale dokázala se z této situace vyvázat a nakonec se dočkala šťastného života.

Zajímavé bylo střídání prostředí. V *Barvě krve* děj začíná ve městě, poté se přesouvá na venkov, kde dochází k obratu, a opět se vrací do města. Ve *Víně* začíná děj na venkově, poté směřuje do města, kde rovněž dochází ke zlomu, a nakonec se vrací zpět na venkov.

6.2 Vesnický román a Frantina

V obou dílech se liší role vypravěče, která má dopad na interpretaci díla. Zatímco ve *Vesnickém románu* dala Světlá prostor čtenáři, aby si názor na postavy vytvořil sám, ve *Frantině* je vypravěčem dědeček. Ve *Vesnickém románu* samy postavy hodnotí druhé postavy. Tím pádem vedle mínění čtenáře stojí ještě názory postav, které dopomáhají k utvoření celistvého obrazu. Ve *Frantině* vypráví celý příběh dědeček, jehož hodnocení bylo značně zkreslené a ovlivněné osobními sympatiemi. Byť to zprvu vypadalo, že je jeho názor objektivní, tak Frantina je popsána jako dívka, kterou muži obdivovali a ženy nesnášely. Protože příběh vypráví muž, může některé skutečnosti vyličít v její prospěch a tím pádem ji zidealizovat.

Další odlišnost, kterou shledávám, je ve způsobu zachycení postavení ženy. Ve *Vesnickém románu* je nastíněn velký rozdíl mezi ženami a muži. Mezi třemi hrdinkami, kterým se příliš nevyplatilo stavět se na stejnou úroveň s muži a ženami všeobecně. Skutečnost, že se ani jedna z nich nedočkala šťastného konce, naznačuje, že vlastně není přirozené, aby se žena rovnala muži. Ve *Frantině* byla stejnojmenná hlavní hrdinka dokonce na vyšší úrovni než muži. Díky tomu, že se k ní ostatní osoby v knize chovaly s úctou a zvolily si ji za rychtářku, její postavení se jeví jako přirozené.

Posun, který mezi oběma knihami nastal, lze zaznamenat v zobrazení víry. Ve *Vesnickém románu* je vnímání Boha nebo Dávla okrajové. Slouží pro dokreslení charakteru postav a doby. Ve *Frantině* představuje víra jeden z klíčových problémů, které se v příběhu rozvíjejí, což je zachycení rozporu mezi křesťanstvím a pohanstvím. Také hlavní hrdinka je jakousi koláží tří ženských postav *Vesnického románu*. Ve *Frantině* se spojují vlastnosti Jirovcové, rychtářky a především Sylvy. Hlavní mužské postavy jsou si vlastnostmi a vzhledem velmi podobné.

6.3 Když vlny opadly a V samotách duší

Sbírky povídek se lišily především hlavními tématy. V próze *Když vlny opadly* lze sledovat příběh žen, jen s nepatrným náznakem toho, co si o dané ženě, jejím charakteru a chování myslí ostatní. Zejména v první povídce *Když vlny opadly* je důrazný kontrast mezi tím, jak společnost určovala mravní zásady dívkám a chováním Anastazie Rekové. To ale neplatí o díle *V samotách duší*. Tato kniha představila čtyři ženské postavy, v různých situacích, které byly velmi přísně souzeny společností. Na rozdíl od povídky *Když vlny opadly*, kde se hlavní postava i přes své protimravní chování dočkala peněžité podpory, se dívky v této knize nesetkaly s téměř žádným pochopením. Nakonec skončily opuštěné a musely se o sebe postarat, ať už zamýšlely být soběstačné, nebo ne.

Ačkoliv se knihy obsahově lišily, je pro ně společný jeden aspekt. Tím je přísný dohled společnosti, která má striktní pravidla, především pro dívky. Těmi nejvýraznějšími byly např., že dívka se musí vdát do rodiny se stejným postavením a nesmí otěhotnět před svatbou. Pokud dívka nějakou zásadu porušila, nenávratně ztratila své postavení a většinou z města odešla. Lpělo se rovněž na odlišování vesnické a městské společnosti a tyto dvě skupiny se nemíchaly.

6.4 Helena Malířová a Karolina Světlá

Největší rozdíl mezi oběma autorkami spatřuji v zachycení ženských postav. Hrdinky Heleny Malířové jsou dívky, které v průběhu knihy dospívají, utváří svoji osobnost tím, že se seznamují se společností a chodem života. Začínají u starých tradic, kdy se žena podřizuje muži, ale postupem času směřují k ženě, která je ovlivněna emancipací a snaží se budovat vlastní osobnost. Žije a dospívá proto, aby byla soběstačná a nezávislá na mužích. V knihách Karoliny Světlé najdeme dívky vyspělé, které mají zralé názory a zformovanou osobnost, již představují společnosti. Zároveň se u Heleny Malířové v ději vyskytuje více postav než u Karoliny Světlé.

Obě autorky využívají venkovské tematiky. Světlá dějem zůstává na vesnici, a to jak ve *Vesnickém románu*, tak ve *Frantině*. Malířová ve *Vínu* na venkově začíná, vrací se do tohoto prostředí, ale nezůstává v něm. V *Barvě krve* je venkov prostředkem pro zvýraznění předělu mezi dvěma částmi díla. Kromě venkova využívá Malířová také prostředí města. Cestu hrdinek navíc doprovází historický kontext. V knihách můžeme najít zmínky o Vrchlickém, Marii Terezií nebo prvním českém gymnáziu Minerva.

I když autorky rozdílně pracují s prostředím, témata zůstávají podobná. Emancipace a nezávislost jsou obsažené v knihách Heleny Malířové i Karoliny Světlé ve shodné míře. Stejně se řeší otázka manželství a mateřství. V knihách najdeme ženy, které odsuzují nebo jiným způsobem odmítají nadřazenost muže a nemají v sobě mateřské citění. Najdeme i ženy, které jsou muži podřízeny a mateřství berou jako povinnost. A nakonec jsou u obou autorek ženy, většinou hlavní hrdinky, které muže berou jako sobě rovné a mají v sobě mateřskou lásku. Pro hrdinky je zároveň výrazný jazyk, kterým se odlišují. V prózách Karoliny Světlé je v dialozích výrazné nářečí, kdežto u Malířové je jazyk převážně spisovný bez nářečních prvků. Také se v rozhovorech objevují germanismy a ironie.

Poslední motiv, který obě autorky zachytily, je křesťanství. Malířová ho vzhledem k tomu, jak má vystavěný příběh, dozrávání postav a prostředí, zmiňuje spíše okrajově. Přesto se objevuje v její povídce *Víno*, kdy je malá Mária vychovávána v klášteře. Světlá tuto tematiku také řeší převážně ve *Frantině*. Ta je téměř celá vystavěná na rozporu mezi tradicemi křesťanů a pohanů.

6.5 Karolina Světlá a Amálie Vrbová

Tyto dvě autorky se nejvýrazněji zaměřují na postavení žen ve společnosti. Ačkoliv je tato problematika námětem děl obou autorek, každá ji zpracovává naprosto odlišným způsobem. Karolina Světlá má celý příběh zasazen do vesnického prostředí. Její hrdinky jsou silné ženy, které si postupem času získávají obdiv společnosti. Hrdinky Amálie Vrbové pochází z měšťanského prostředí a jejich cesta je odlišná. Nejprve mají obdiv okolí, ale po zvratu v jejich životech je společnost odsoudí a ony se ocitnou na nejnižší úrovni.

Také vztah k mužům líčí obě autorky odlišně. Sylva i Frantina poznaly štěstí v lásce. Ačkoliv jejich osudy končí nešťastně, lásku mezi nimi a muži, které milují, rozdělí pouze vyšší princip. Sylva obětuje své štěstí pro samotnou lásku a Frantina obětuje své štěstí kvůli mravnímu kodexu, který je v příběhu velmi výrazný. Hrdinky v knize *Když vlny opadly* takto silný vztah s muži nenaváží. Byť Anastazie Reková určité city k mužům chová, nejsou takto silné. V druhé povídce je Sára Rébová ke svému muži lhostejná. Název druhé knihy *V samotách duší* už sám o sobě napovídá, že láska nebude opětována, a to ani v jednom případě. Muž ženou opovrhne pro její hloupost, z čehož vyplývá, že lásku vnímá jako přežitek.

Zároveň je zarážející, že byť Amálie Vrbová píše v době po Karolině Světlé, pravidla společnosti vůči ženám jsou mnohem striktnější a přísnější, než jak je líčí ve svých prózách právě Světlá. Obě dvě také naráží na duchovní svět, pověry a symboly s tím spojené.

Obě autorky se dotýkají náboženství a víry a shodují se v symbolice stereotypů dobrého křesťana. Jak u jedné, tak u druhé autorky můžeme najít postavy, které s těmito stereotypy pracují. Je to společnost, která odsuzuje Frantinu jako nevěřící, ačkoliv byla ochotná, hodná a milující. Nebo matky, které se modlí za smrt pro ně nevídaného dítěte, ať už se jedná o matku Pavly Jodasové nebo matku Petra Zacha.

Jazyk hlavních hrdinek Světlé je příznačný nářečím, v povídkách Amálie Vrbové najdeme archaismy, knižní výrazy, a dokonce i germanismy.

6.6 Helena Malířová a Amálie Vrbová

Rozdíl v prózách obou autorek je v celkovém přístupu k hrdinkám. Přesto, že obě autorky žily ve stejné době, otázku emancipace, vývoje a charakteru jednotlivých postav řeší naprosto odlišně.

Helena Malířová se z mého pohledu velmi realisticky věnuje vývoji mladých dívek. Ty navazují kontakt s různými lidmi a společenskými vrstvami, které pomáhají utvářet jejich osobnost. V próze *Vino*. Malířová velmi dobře popisuje různé zkušenosti, které postava Ady řeší a tím projevuje její osobnost. Nakonec se v ní mísí staré s novým, což je vrcholem celého díla.

Hrdinky Amálie Vrbové téměř žádné vztahy nenavázaly. Jak už jsem zmiňovala výše, ve chvíli, kdy se postava Anastazie zamiluje, způsobí to naprostý obrat v jejím životě, a to k horšímu. V knihách není popsáno vychování ani způsob, jakým si dívky vytvořily svůj charakter. Je zde pouze vylíčena situace a reakce okolí.

Co v knihách Heleny Malířové nenajdeme, je zmínka o duchovním světě. Naopak Amálie Vrbová této tematice věnuje celou povídku s názvem *Medium*, která má až hororový nádech. Tento dojem je způsobený napětím, které vyvolává výrazný prvek, a tím je kočka Paučka, která promlouvá k postavě paní domácí.

8. Závěr

Ve své práci jsem se zabývala tvorbou Heleny Malířové, Karoliny Světlé a Amálie Vrbové píšící pod pseudonymem Jiří Sumín. Cílem práce bylo porovnat pojetí ženských postav v jednotlivých literárních dílech autorek. Hlavními postavami próz byly většinou ženy, které byly určitým způsobem podrobeny kritice. Každá ze zmiňovaných spisovatelek přistupovala ke svým hrdinkám osobitým způsobem, lze tedy vysledovat rozdíly ve výstavbě a charakteristice jednotlivých postav.

Karolina Světlá pracuje převážně s vesnickým prostředím, ve kterém ženy dokáží obstát stejně jako muži a zaslouží si i stejnou úctu. Společnost přitom neopovrhovala ženami, které byly průbojné a lišily se od ostatních. Ve *Vesnickém románu* byla Sylva dokonce oslavována jako hrdinka. Frantinou okolí zprvu sice opovrhovalo, ale dalo jí šanci, aby prokázala, že si zaslouží přijetí, což se jí také podařilo.

Amálie Vrbová, která publikovala pod pseudonymem Jiří Sumín, své hrdinky stavěla do role dívek, souzených společností. Jednalo o dívky z vážených a bohatých rodin, které jedinou chybou ztratily své postavení bez možnosti si ho včetně dobrého rodinného jména vydobýt zpět. Kromě nich samotných utrpěla většinou i jejich rodina. Tato tematika se vyskytovala převážně ve sbírce povídek *V samotách duší*. Sbírkou *Když vlny opadly* obsahovala dvě povídky o ženách, které byly samostatné, každá jiným způsobem. Anastazie Reková se nechovala podle mravních zásad a společností byla odsouzena. Přesto se dočkala podpory. V druhém příběhu byly samostatné ženy a hlas staré doby zastupovala kočka Paučka. Vrbová se ve svých prózách zaměřila na pohled společnosti na ženu/dívku, která se nějakým způsobem vymyká, více než Světlá, která se prioritně věnovala postavám samotným. Jedná se z mého pohledu o realističtější vykreslení vztahů a možností, které dívky měly.

Třetí autorka, které jsem se věnovala, Helena Malířová, v knihách podle mého soudu nejlépe vystihuje charakteristiku postav i společností. V próze *Víno* můžeme sledovat vývoj Ady, která se setkává s vesnickou i měšťanskou společností a zároveň potkává i spolek emancipovaných žen. V druhém díle *Barva krve* sledujeme dospívání dívky Pavlinky, z jiného hlediska, avšak stejně dobře zpracovaného jako v díle *Víno*. Helena Malířová se nejvíce přiblížila reálnému popisu a zároveň ukazuje, jak se postupem času vyvíjely hrdinky jednotlivých próz.

9. Seznam použité literatury

Primární literatura:

FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008.

MALÍŘOVÁ, Helena, EIS, Zdeněk, ed. *Barva krve: dědictví*. 3. vyd. (v Čs. spis. 2.). Praha: Československý spisovatel, 1959.

MALÍŘOVÁ, Helena, HOLUB, Dalibor. *Víno*. Praha: Mladá fronta, 1957.

SVĚTLÁ, Karolina. *Vesnický román*. Praha: Československý spisovatel, 1981.

SVĚTLÁ, Karolina, ŠPIČÁK, Josef, ed. *Frantina*. Vyd. v SNKLHU 3. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960.

SUMÍN, Jiří, *Když vlny opadly*. Praha: Šolc a Šimáček, 1924.

SUMÍN, Jiří, *V samotách duší*. Praha: J. Otto, 1903.

Sekundární literatura:

FILIPOWICZ, Marcin. *Roditelky národů: z problematiky české a slovenské ženské literární tvorby 2. poloviny 19. století*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007.

FORST, Vladimír, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985.

DOLEŽEL, Mojmír, *Narativní způsoby v české literatuře*. Praha: český spisovatel, 1993.

HODROVÁ, Daniela. *Poetika míst: kapitoly z literární tematologie*. Praha: H & H, 1997.

LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008.

LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu a modlitbě*. Praha: Academia, 1999.

MOLDANOVÁ, Dobrava, *Na písčítých půdách: české spisovatelky na přelomu 19. a 20. století*. Praha: Agentura Pankrác, 2011.

OPELÍK, Jiří, *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2000.

10. Seznam příloh

Příloha A: Postavení muže a ženy ve společnosti

Přílohy

Příloha A: Postavení muže a ženy ve společnosti

Součástí bakalářské práce je i projekt, ve kterém jsem se rozhodla zaměřit na to, jak dnešní společnost vnímá postavení ženy a muže.

Gender a emancipace jsou předmětem celé řady publikací od vědeckých studií po bakalářské a diplomové práce. Při psaní svojí bakalářské práce jsem se s těmito okruhy také setkala. Zejména emancipace byla součástí nejen životů autorek, ale také jejich tvorby. Interpretací jednotlivých děl vycházelo najevo, jak emancipaci prostřednictvím hlavních hrdinek vnímají jednotlivé subjekty. Jinak se k dané problematice stavěla společnost a jinak ženské a mužské postavy. Tyto názory se pak lišily i v rámci samotných spisovatelek, které ve svých dílech vytvářely různé modely vnímání postavení emancipované ženy.

Průzkum je soustředěný na otázky stereotypů a vnímání role ženy a muže nejen ve společnosti, ale také v soukromém životě. Probíhá pomocí dotazníků na internetových stránkách. V oběhu jsou dva dotazníky. První je koncipovaný pro skupinu studentů základních a středních škol. Druhý je vytvořený pro studenty vysokých škol a pracující jedince.

Výstupem těchto dotazníků bude příspěvek do studentského časopisu s názvem DALEKOHLED-ím, který vytváří žáci Gymnázia Židlochovice. Příspěvkem bych chtěla upozornit na autorky Helenu Malířovou a Amálii Vrbovou, které nejsou široké veřejnosti příliš známé. Zároveň chci propojit opomíjenou literaturu s uvažováním dnešní společnosti a provázat tyto dvě doby na základě témat a motivů, které se v dílech objevují, což je stále aktuální téma genderu a emancipace.

V následujícím výčtu uvádím otázky, které jsou součástí dotazníku pro starší cílovou skupinu:

1. Pohlaví
 - a. Žena
 - b. Muž
2. Věk
 - a. 20 a méně
 - b. 21–30
 - c. 31–45
 - d. 45–70
 - e. 70 a více
3. Mé stávající zaměstnání (nepovinná otázka)
 - a. Studuji
 - b. Pracuji
 - c. Jiná...
4. Dosažené vzdělání (nepovinná otázka)
 - a. Základní škola
 - b. Střední škola
 - c. Vysoká škola
 - d. Jiná...
5. Jaké stereotypy máte spojené se ženou?
6. Jaké stereotypy máte spojené s mužem?
7. Jaké jsou podle Vás povinnosti ženy?
8. Jaké jsou podle Vás povinnosti muže?
9. Jak vnímáte postavení/roli ženy a muže v dnešní společnosti?
10. Postavení muže a ženy ve společnosti
11. Jaké vlastnosti by měl/měla mít Váš partner/Vaše partnerka?
12. Myslíte, že se změnilo postavení ženy a muže ve společnosti od 19. století?
 - a. Ano
 - b. Ne
13. Jak?
14. Jakékoliv poznámky na téma postavení ženy a muže ve společnosti...